

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาในทุกด้าน โดยเฉพาะการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน รวมถึงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการวิจัย ดังนี้

๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๒.๑.๑ ความหมายและทฤษฎีการบริหารจัดการ

๒.๑.๒ ความหมายและทฤษฎีการบริหารการศึกษา

๒.๒ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

๒.๒.๑ ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

๒.๒.๒ ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

๒.๒.๓ ประเภทของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

๒.๓ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

๒.๓.๑ ด้านอาคารสถานที่

๒.๓.๒ ด้านภูมิทัศน์

๒.๓.๓ ด้านมลภาวะสภาพแวดล้อม

๒.๔ มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

๒.๕ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑. ความหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๒.๑.๑ ความหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

ก. ความหมายการบริหารจัดการ

สมพงษ์เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่าการบริหารหมายถึงการใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้การบริหารย่อมมี วัตถุประสงค์การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญการบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็น องค์ประกอบพื้นฐานการบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการการบริหารเป็นการ ดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคนการบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^๐

บรรจบเนียมณี ให้ความหมายว่าการบริหารคือกิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคน ขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ร่วมกันโดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆดังนี้^๐

๑.บุคคลตั้งแต่๒คนขึ้นไป

๒.ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน

๓.ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด

๔.วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ

วินัยสมมิตร, สมัยรื่นสุขและสุนทรศรีศึกษา กล่าวว่าการบริหารหมายถึงการที่ บุคคลตั้งแต่๒คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยใช้ ทรัพยากรการบริหารที่เหมาะสม^๐

ธีรฤทธิบุญโสภณและวีระพงษ์เฉลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหาร หมายถึงการบริหารหรือการจัดการคือกระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์กรซึ่งมีลำดับการ

^๐สมพงษ์เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์สารานุกรม, ๒๕๑๔), หน้า๓.

^๐บรรจบเนียมณี, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า๒๖๑.

^๐วินัยสมมิตร, สมัยรื่นสุขและสุนทร ศรีศึกษา, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๙), หน้า๖.

ทำงานเป็นขั้นตอนมีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานมีเงินทุนเครื่องจักรและวัสดุ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^๐

ดินปรัชญพฤทธิ ได้ให้ความหมายว่าการบริหารหมายถึงกระบวนการนำเอาการ ตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติส่วนการบริหารรัฐกิจนั้นหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอา นโยบายสาธารณะปฏิบัติ^๐

สุธีสุทธิสมบูรณ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารหมายถึงการดำเนินงานให้บรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ(Material)และวิธีการปฏิบัติงาน (Method)เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{*}

สมานรังสิโยกฤษฎ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหารหมายถึงการดำเนินงานให้ บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่เงินวัสดุสิ่งของและวิธี ปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^๐

ธงชัยสันติวงศ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารว่าการบริหารหมายถึงภาระหน้าที่ ของผู้นำของกลุ่มซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุสามารถประสานเข้า ด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำ องค์กรให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^๐

ประดิษฐ์บอดิเงินได้ให้ความหมายของการบริหารตามแบบของยอร์ช (George)ไว้ว่า กระบวนการที่ประกอบด้วยการวางแผนการจัดองค์กรการดำเนินงานและการควบคุมเพื่อใช้ให้ กิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยคนและทรัพยากร^๐

ทวิวงศ์ ศรีบุรี ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการหรือการ บริหารงานตามแผนการดำเนินงาน หรือนโยบายที่ดีของหน่วยงาน^๐

^๐ ธีรวิบูลย์โสภณและวีระพงษ์เฉลิมจิระรัตน์ , องค์การและการจัดการ,(กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า๑๒.

^๐ ดินปรัชญพฤทธิ, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๓๕), หน้า๘.

^{*} สุธีสุทธิสมบูรณ์, หลักการบริหารเบื้องต้น , (กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า๑๒.

^๐ สมานรังสิโยกฤษฎ์, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า๑.

^๐ ธงชัยสันติวงศ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่๘, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า๒๖.

^๐ ประดิษฐ์บอดิเงิน , “กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดกลุ่ม ภาคเหนือ”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๘), หน้า๑๓.

ประธานคณฤทธิศึกษากร ศึกษาการให้ความหมายการบริหารคือการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การโดยมีหลักการดังนี้^{๐๐}

- ๑.ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด
๒. ต้องมีคนทำงานร่วมกันคนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน
- ๓.ต้องมีทรัพยากรในการบริหารซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆที่สำคัญได้แก่เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน
- ๔.ต้องมีการจัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

ชาญชัยอาจินสมาจาร กล่าวว่าการบริหารหมายถึงกระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปนัยเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันให้สำเร็จผล^{๐๐}

ธ นจรสพุนสิทธิ ได้อ้างถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ George R. Terry ได้กล่าวว่าการบริหารหมายถึงการดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น^{๐๐}

วิโรจน์สารรัตนะ กล่าวว่าการบริหารหมายถึงกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การโดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญคือการจัดการองค์การการวางแผนการติดตามและการควบคุม^{๐๐}

ศจื่อนันต์นพคุณ กล่าวว่าการบริหารหมายถึงกิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่๒คนขึ้นไปนำทั้งศาสตร์และศิลป์มาใช้ในการทำงานร่วมกันเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยการบริหารอย่างเหมาะสมและใช้กระบวนการบริหารอย่างมีระบบ^{๐๐}

^{๐๐}ทวิวงศ์ ศรีบุรี, สิ่งแวดล้อมกับเศรษฐกิจและการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒.

^{๐๐}ประธานคณฤทธิศึกษากร, สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗/๖.

^{๐๐}ชาญชัยอาจินสมาจาร, ศัพท์การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

^{๐๐}ธนจรสพุนสิทธิ, การจัดการองค์การและการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^{๐๐}วิโรจน์สารรัตนะ, การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

พะยอมวงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหารหมายถึงกระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การการตระหนักถึงความสามารถความถนัดความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๐*}

เสนะติเยว กล่าวว่าการบริหารหมายถึงกระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง^{๐๑}

สมยศนาวิการ ได้ให้ความหมายของการบริหารตามแบบของลูเธอร์กูลิค (Luther Gulick) ไว้ว่าการบริหารเป็นศาสตร์สาขาวิชาการบริหารย่อมจะให้ความรู้ที่เชื่อถือได้กับผู้บริหารว่าต้องทำอะไรภายในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะและช่วยให้พวกเขาคาดคะเนถึงผลลัพธ์ของการกระทำของพวกเขาได้^{๐๒}

มัลลิกาดันสอน ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ว่าหมายถึงการกำหนดแนวทางหรือนโยบายการสั่งการการอำนวยความสะดวกและการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๐๓}

สิรภพเหล้าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้๒นัยคือ ๑) คำว่าบริหารมาจากภาษาบาลีว่าบริหารมาจากศัพท์ว่าปริแปลวรอบและหรรษาในความนำไปดั่งนั้นคำว่าบริหารจึงแปลว่านำไปโดยรอบอีกสำนวนหนึ่งคำว่าบริหารแปลว่าอ้อมหนี , หลีกหนี, หลบหนีดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปัญหปริหริตสมตโต” แปลว่าผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนีหลีกหนีหลบหนีซึ่งปัญหาหรือแปลว่าผู้สามารถบริหารปัญหาและนำปัญหาไปโดยรอบหรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป๒) คำว่าบริหารแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือการปกครองดำเนินการอำนวยความสะดวกการจัดให้วางส่งเสริมและบำรุง^{๐๔}

^{๐๐} ศื่อนันต์นพคุณ, กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ, (สงขลา : ชลบุตรกราฟิก , ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๐*} พะยอมวงศ์สารศรี, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์ , ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๐๑} เสนะติเยว, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^{๐๒} สมยศนาวิการ, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

^{๐๓} มัลลิกาดันสอน, การจัดการยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ทจำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๐๔} สิรภพเหล้าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

สมคิดบางโม ได้สรุปว่าการบริหารหรือการจัดการหมายถึงศิลปะในการใช้คนเงินวัสดุอุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๐๐}

พิทยาบรรวัฒนา กล่าวว่าการบริหารเป็นเรื่องของการนำเอากฎหมายและนโยบายต่างๆไปปฏิบัติให้เกิดผลซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะทำงานด้วยความเต็มใจด้วยความเที่ยงธรรมและอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้^{๐๐}

เฮลลรีเกิล (Hellriegel) กล่าวว่า “Management” หมายถึงศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๐๐}

คุนส์และไวฮริช (Koontz & Wehrich) กล่าวว่าการบริหารหมายถึงกระบวนการออกแบบและการดำรงรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของผู้ร่วมงานกลุ่มบุคคลที่จะร่วมมือกันทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับข้อจำกัดพื้นฐานที่ต้องการพอขยายความได้ดังนี้^{๐๐}

๑. ผู้บริหารทำตัวเป็นผู้จัดการในการวางแผนการจัดการองค์การบริหารงานบุคคล การควบคุมดูแล

๒. การจัดการทุกชนิดในองค์กร

๓. ผู้จัดการนั้นจะต้องบริหารทุกระดับชั้น

๔. ผู้จัดการทุกคนต้องมีจุดมุ่งหมายเดียวกันพยายามสร้างสิ่งต่างๆให้สูงกว่า

มาตรฐาน

๕. การจัดการนั้นเกี่ยวข้องกับผลผลิตทำให้ได้ผลผลิตขึ้นมาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เชพแมน (Chapman) กล่าวว่าการบริหารหมายถึงการขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น

^{๐๐} สมคิดบางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า๑.

^{๐๐} พิทยาบรรวัฒนา, การบริหารเชิงบูรณาการ, (นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖), หน้า๒.

^{๐๐} Hellriegel, **Management** (third edition, Addison - Wesley Publishing Company, Inc., 1982), p.6.

^{๐๐} Koontz & Wehrich, **Ninth Edition Management**, (New York : McGrawHillbook, 1991), p.

(Motivative)ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กรและยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ
(Inspiring)การสื่อสาร (Communicating) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)^{๐๐}

จากที่ได้กล่าวมาสามารถสรุปความหมายของการบริหารได้ว่าการบริหาร คือ ระบบที่ใช้ในการดำเนินงานโดยการนำเอาทรัพยากรทั้งคนและวัสดุสิ่งของมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรการบริหารมีลักษณะเป็นกระบวนการได้แก่กระบวนการคิดการวางแผนการจําต้องการการบริหารงานบุคคลการอํานวยการการบังคับการรายงานการจัดการงบประมาณการประสานงานการควบคุมงานการตัดสินใจและ การกำหนด นโยบาย การทำงานที่จะต้องใช้องค์ความรู้และศิลปะของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป จึงจะเป็นผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ดังนั้นจึงต้อง นำเอาทรัพยากร ที่มีอยู่ในองค์กรมาใช้ใน การบริหาร ให้คุ้มค่ามากที่สุดเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรต่อไป และการจะบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จนั้นต้องมีความสามัคคีกัน เนื่องจากการบริหารมิใช่การให้อํานาจหรือความรับผิดชอบของคนบางคนในหน่วยงาน ทุกคนควรจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารตามกระบวนการ จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลำดับขั้นหรือตำแหน่งของคนในหน่วยงาน ดังนั้นผู้บริหารต้องคำนึงถึงกระบวนการในการบริหารที่เหมาะสมและรู้ถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการเหล่านี้ เพื่อจะได้เลือกใช้อย่างถูกต้อง

ข. ทฤษฎีการบริหารจัดการ

เทเลอร์ (Frederick W Taylor) บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ที่ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ๔ประการคือ^{๐๙}

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่าง คือต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริงและในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงานโดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงานนอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงาน

^{๐๐} Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California : Science Research Associates Inc.,1995), p.3.

^{๐๙} เทเลอร์, อังโน, ธงชัยสันติวงษ์, องค์การและการบริหาร,พิมพ์ครั้งที่๑๑,(กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า๔๗ - ๔๘.

ที่ถูกต้องด้วยและในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงานควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีการใหม่ที่ได้กำหนดขึ้นเพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงานฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงานแต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

จากหลักการดังกล่าวพบว่าวิธีการ ที่ชี้แจงมา เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่าผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อยๆ

ลูเธอร์กูลิค (Luther Gulick) ได้เสนอหลักการบริหารระบบราชการที่เรียกว่า POSDCoRB Model มีดังนี้^{๐๘}

๑. P=Planning (การวางแผน) เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์การต่างๆที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งต้องคำนึงถึงทรัพยากรภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อให้แผนที่กำหนดขึ้นมีความรอบคอบและสามารถนำไปปฏิบัติได้

๒. O=Organizing (การจัดองค์กร) เป็นการจัดองค์การที่เป็นส่วนราชการโดยจัดแบ่งตามความชำนาญเฉพาะอย่างออกเป็นกรมฝ่ายแผนจะพิจารณาปริมาณงานคุณภาพงานขนาดของการควบคุมและพิจารณาแบ่งสายงานหลักและสายงานที่ปรึกษาโดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควบคู่กันไป

๓. S=Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) เป็นการคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาดำรงตำแหน่งภายในองค์กรโดยพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมให้ได้ในปริมาณที่เพียงพอจะทำให้งานสำเร็จได้

^{๐๘} ลูเธอร์กูลิค, อังโน, ศิริวรรณเสรีรัตน์, ทฤษฎีองค์การ: ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : บรรณสาร, ๒๕๔๕), หน้า๘๖.

๔. D=Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) เป็นการกำกับดูแลสั่งงานผู้ใต้บังคับบัญชาโดยอาศัยลักษณะความเป็นผู้นำการจูงใจศิลปะการปกครองคนและการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้ใต้บังคับบัญชา

๕. Co=Coordinating (การประสานงาน) เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกฝ่ายทั้งในระดับสูงกว่าต่ำกว่าและการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

๖. R=Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) เป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานจากผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารระดับต่าง ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

๗. B=Budgeting (การงบประมาณ) เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการควบคุมการปฏิบัติงานโดยใช้วงจรงบประมาณซึ่งมีขั้นตอนดังนี้การเตรียมขออนุมัติงบประมาณการเสนอให้ผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นชอบการดำเนินงานตามงบประมาณการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่เสนอขอไว้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึงการบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จมี ๕ ประการตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้^{๑๖} คือ

๑. P คือ Planning หมายถึงการวางแผนเป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคตผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

๒. O คือ Organizing หมายถึงการจัดองค์กรเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กรมีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึงงานบุคลากรเป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึงการอำนวยการเป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผนผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึงการกำกับดูแลเป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

^{๑๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต) , พุทธวิธีในการบริหาร , พิมพ์ครั้งที่ ๔ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๕.

William Ouchi, **Organization and Management** , (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill,1971), p. 283.

มีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน^{อน}

รุ่งทิวาจักรกร ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนว่า หมายถึงการดำเนินการของกลุ่ม สามารถ ทักษะคติ พฤติกรรม ค่านิยม คุณธรรมเพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน^{อน}

นิพนธ์ กินาวงศ์ กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน คือกระบวนการต่างๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกว่า ผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม^{อน}

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษา คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จะต้องทำเป็นกระบวนการ โดยกลุ่มบุคคลต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นั่นก็คือการพัฒนาสมาชิกหรือผู้รับบริการทางการศึกษา ให้เป็นผู้มีคุณภาพที่สังคมต้องการ และเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถนำองค์กรให้อยู่รอด ต้องกำหนดแผนงานวิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ โดยพึงพึงงบประมาณจากรัฐที่มีไม่มากนักด้วยความประหยัด ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า ทั้งคน เงิน เวลา และทรัพย์สินอย่างอื่น เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้น ความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ

ข.ทฤษฎีการบริหารการศึกษา

ทฤษฎีการบริหาร มีอยู่หลายทฤษฎี มีผู้คิดค้นไว้เป็นหลักที่ใช้บริหารงานทั่วไป และการบริหารเฉพาะเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานทางธุรกิจ หรือทางการศึกษา ผู้บริหารในวงการเหล่านั้น สามารถนำทฤษฎีการบริหารไปใช้ให้เหมาะสมกับงานที่ดำเนินการอยู่ สำหรับวงการศึกษามีทฤษฎีที่นิยมนำมาใช้และประยุกต์ใช้ที่สำคัญมีดังนี้

^{อน} ภิญญา สาร,หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๒.

^{อน} รุ่งทิวา จักรกร, การบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๑๓๘.

^{อน} นิพนธ์ กินาวงศ์,หลักการบริหารการศึกษา,พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พิษณุโลก: ตระกูลไทย,๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

สมิธ ได้แบ่งงานบริหารโรงเรียนออกเป็น๗ประเภทและเสนอแนะให้ผู้บริหาร
การศึกษาใช้เวลากับงานแต่ละประเภทไว้ดังนี้^{๐๐}

- ๑.งานบริหารในหน้าที่ทั่วไปร้อยละ๕
- ๒.งานบริหารเกี่ยวกับบุคลากรร้อยละ๒๐
- ๓.งานบริหารวิชาการร้อยละ๔๐
- ๔.งานบริหารเกี่ยวกับการเงินร้อยละ๕
- ๕.งานบริหารเกี่ยวกับอาคารสถานที่ร้อยละ๕
- ๖.งานบริหารเกี่ยวกับชุมชนร้อยละ๕
- ๗.งานบริหารเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียนร้อยละ๒๐

เจสซี บี.เซียร์ (Jesse B. Sears.เจสซี บี.เซียร์ เป็นบุคคลแรกที่นำเอาแนวความคิด
ของ อองรี ฟาโยล (Henry Fayol) มาประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษา ทฤษฎีการบริหารของ
เซียร์ มี ๕ขั้นคือ^{๐๐}

๑. P = Planning หมายถึง การวางแผน
๒. O = Organizing หมายถึง การจัดหน่วยงาน
๓. D = Directing หมายถึง การอำนวยการ
๔. Co = Co –Ordinating หมายถึง การประสานงาน
๕. C = Controlling การควบคุมการปฏิบัติงาน

จิตรศรีสอ้าน กล่าวว่า การบริหารการศึกษานั้นแตกต่างจากการบริหารชนิดอื่นใน
ลักษณะที่สำคัญ๔ประการคือ^{๐๐}

- ๑.ความมุ่งหมาย (Purpose)
- ๒.บุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย (People)
- ๓.กรรมวิธีในการดำเนินงานต่างกัน (Process)

^{๐๐} สมิธ, อ่างใน, ธงโชติ ตันจันท์, “การบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตาม
ทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนในเขตการศึกษา๖” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตการบริหาร
การศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์๒๕๔๗), หน้า ๒๙.

^{๐๐} Jesse B. Sears อ่างใน, สุพจน์ วยประเสริฐ, “บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการสอน
วิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า
๘.

^{๐๐} จิตรศรีสอ้าน, “หน่วยที่๑ลักษณะและความสำคัญของการบริหารงานบุคคล ” ในเอกสารการ
สอนชุดวิชาการบริหารงานบุคคล พิมพ์ครั้งที่๒๓ , นนทบุรีสาขาวิชาวิทยาการจัดการ
(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

๔. ผลผลิตของหน่วยงาน (Product)

จากทฤษฎีที่ยกขึ้นมาเบื้องต้นทำให้เห็นได้ว่าการบริหารการศึกษาไม่ได้แตกต่างจากการบริหารทั่วไปแต่การบริหารการศึกษานั้นมีความแตกต่างตรงที่มีลักษณะของเป้าหมายที่แตกต่างกันเพราะการบริหารทั่วไปมุ่งความสำเร็จขององค์กรเท่านั้นส่วนการบริหารการศึกษานั้นมุ่งถึงการบริหารจัดการที่มุ่งส่งเสริมมนุษย์ให้เป็นคนที่สมบูรณ์ด้วยความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม ตามที่สังคมต้องการ

๒.๒. ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

๒.๒.๑ ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

ได้มีนักวิชาการต่างๆให้ความหมายของคำว่า สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ดังต่อไปนี้

ราตรี ภารา กล่าวไว้ว่า สิ่งแวดล้อม (Environment) เป็นรากศัพท์เคมีจากภาษาฝรั่งเศส โดย Eviron แปลว่า Around ฉะนั้น Environment จึงหมายถึง Totality of Man's Surroundings ในภาษาไทย หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง “สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเรา”^{๐*}

กรมสามัญศึกษา ได้ให้ความหมายของบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การรับรู้หรือความรู้สึกที่สมาชิกในโรงเรียนมีต่อโรงเรียน และอาจรวมถึงความรู้สึกที่พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนมีต่อโรงเรียนด้วย ถ้ามีสิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะทำให้เกิดความรู้สึกประทับใจ พอใจ อบอุ่นใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และภาคภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิกถ้าสิ่งแวดล้อมไม่ดีก็จะทำให้เกิดความรู้สึกที่ขาดความรักความผูกพันต่อโรงเรียน ขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เบื่อหน่าย ห่วงเหิน เฉยเมย เป็นต้น^{๐๑}

สวัสดิ์ สายประสิทธิ์และคนอื่นๆ ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไว้ว่าเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวให้ผู้ที่มีสัมผัสมีความโน้มเอียงไปกับสภาพแวดล้อมนั้นเป็นการปรุงแต่งสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศโน้มน้าวความรู้สึกของเด็กให้มีความสงบเห็นสิ่งดีงามในธรรมชาติ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชีวิต มีความพึงพอใจที่จะเรียนทำให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลได้โดยง่าย^{๐๒}

^{๐*} ราตรี ภารา, ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรพัฒนา จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^{๐๑} กรมสามัญศึกษา, เรื่องทิศทางการจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษา , (ประกาศกรมสามัญศึกษา, ๒๕๓๑), หน้า ๘.

^{๐๒} สวัสดิ์ สายประสิทธิ์, คู่มือสอบและปฏิบัติราชการ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟฟิคอาร์ต), หน้า ๖๒๘.

พ. โพรทิทัพะ ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไว้ว่า เป็นการรับรู้หรือความรู้สึกและทัศนคติที่โรงเรียนได้รับจากสมาชิกในโรงเรียนทั้งในทางที่ดีและในทางไม่ดี ความรู้สึกในทางที่ดีนั้นทำให้เกิดความประทับใจ พอใจ และอบอุ่นใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และภาคภูมิใจต่อโรงเรียน ความรู้สึกที่ไม่ได้นั้นอาจทำให้ขาดความรัก ไม่มีความผูกพันปราศจากความเป็นเจ้าของเกิดความเฉยเมย ความเบื่อหน่าย ความเหินห่าง และความไม่รับผิดชอบ^{๐๐}

อนันต์ นามทองตัน ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไว้ว่า เป็นการจัดสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวสมาชิกในโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีผลทำให้เกิดความโน้มเอียงไปกับสภาพแวดล้อมนั้น เกิดความรู้สึกและทัศนคติต่อโรงเรียนทั้งทางบวกและทางลบ ความรู้สึกในทางบวกจะทำให้เกิดความประทับใจ อบอุ่นใจ พอใจ ความรู้สึกมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ ตลอดจนมีความภาคภูมิใจที่ได้เข้ามาอยู่ร่วมเป็นสมาชิก ส่วนทางลบนั้นทำให้รู้สึกเบื่อหน่าย หมางเมิน เกิดความเฉยเมย ปราศจากความเป็นเจ้าของ^{๐๑}

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนหมายถึง การรับรู้หรือความรู้สึกที่สมาชิกในโรงเรียนเกิดความรู้สึกในทางที่ดีและไม่ดี ความรู้สึกในทางที่ดีนั้นทำให้เกิดความประทับใจพอใจ และอบอุ่นใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและภาคภูมิใจต่อโรงเรียน ความรู้สึกที่ไม่ได้นั้นอาจทำให้ขาดความรัก ไม่มีความผูกพันปราศจากความเป็นเจ้าของเกิดความเฉยเมย ความเบื่อหน่าย ความเหินห่าง ปราศจากความเป็นเจ้าของ

๒.๒.๒ ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

สวัสดี้ โนนสูง ได้อธิบายความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียน ที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อสิ่งมีชีวิตไว้ดังนี้^{๐๒}

๑. มีความสำคัญต่อการคงอยู่ของสิ่งมีชีวิต โดยเป็นองค์ประกอบของชีวิตและเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่นคนและสัตว์ต้องการอากาศออกซิเจนเพื่อการหายใจและเผาผลาญอาหารหากอากาศเป็นพิษจะทำให้ชีวิตตายได้

^{๐๐}พ. โพรทิทัพะ, มาสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนกันเถาะ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรครู, ๒๕๓๓), หน้า ๓๓.

^{๐๑}อนันต์ นามทองตัน, บรรยากาศในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ , ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๔), หน้า๗.

^{๐๒}สวัสดี้ โนนสูง, ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

๒. มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะ ที่ที่มีทำเลเหมาะสมจะมีมนุษย์อยู่หนาแน่น เช่นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่ราบชายฝั่งทะเล และที่ราบตามหุบเขา ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม จะมีการอพยพไปสู่สภาพแวดล้อมที่ดีกว่า

๓. มีอิทธิพลต่อลักษณะที่อยู่อาศัย เช่น บ้านเรือนในแต่ละภูมิภาคจะมีการใช้วัสดุที่เหมาะสมกับภูมิอากาศ

๔. สิ่งแวดล้อมเป็นกำหนดลักษณะการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่นแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ราบลุ่ม มีลมมรสุม ป่าไม้ค่อนข้างสมบูรณ์ มนุษย์จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม

๕. สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรืองและความผาสุกของมนุษยชาติ เพราะหากประเทศใดมีทรัพยากรมาก รู้จักใช้อย่างเหมาะสม จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่งคั่ง เพราะทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาสังคมมนุษย์

๖. ทางด้านวิชาการสิ่งแวดล้อมยังแบ่งออกถึงเอก ลักษณะของชาติ เช่นศิลปกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ อันแสดงออกถึงวิ วัฒนาการและความรุ่งเรืองของมนุษย์ในอดีตและเกิดความภูมิใจของบุคคลในชาติ นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมที่สวยงามทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ยังอำนวยความสะดวกในด้านที่พักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี

๗. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาและความเจริญของประเทศ ตลอดจนถึงคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมดี จะส่งผลให้ประชาชนในประเทศนั้นมีคุณภาพชีวิตและความ เป็นอยู่ที่ดีด้วย

ขัณฑล ทรงสุนทรว ๐๐ ได้แบ่งความสำคัญของสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้^{๐๐}

๑. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตมีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น น้ำ ใช้เพื่อบริโภคและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ อากาศ ใช้เพื่อการหายใจ ของมนุษย์และสัตว์ ดิน เป็นแหล่งที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตบนบก แสงแดด ให้ความร้อน และช่วยในการสังเคราะห์แสงของพืช

๒. สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ จะช่วยปรับให้สิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อม เช่น มี การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมันได้ เช่น ช่วยให้ปลาอาศัยอยู่ในน้ำลึกมากได้ ช่วยให้ต้นกระบองเพชรดำรงชีวิตอยู่ในทะเลทรายได้

๓. สิ่งมีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม เช่นมีการปรับตัวให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมใหม่ หากปรับตัวไม่ได้จะอพยพไปอาศัยอยู่ที่อื่น

^{๐๐}ขัณฑล ทรงสุนทรว๐๐, ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

๔. สิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามการกระทำสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น เมื่อสัตว์กินพืชเป็นจำนวนมากเกินไป พืชจะลดจำนวนลง อาหารและที่อยู่อาศัยจะขาดแคลน เกิดการแก่งแย่งกันสูงขึ้น ทำให้สัตว์บางส่วนตายหรือลดจำนวนลง ระบบนิเวศก็จะกลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้ง

๕. สิ่งแวดล้อมจะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้นในแง่ของการถ่ายทอดพลังงาน ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ผู้ย่อยสลาย ในแง่ของการอยู่ร่วมกัน เกื้อกูลกัน หรือเบียดเบียนกัน

ธิดารัตน์ โพธิ์มามกะ ได้กล่าวถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมว่า เป็นแหล่งสินทรัพย์ เป็นแหล่งที่มาของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นระบบสนับสนุนการดำรงชีวิต ประกอบด้วย อากาศ น้ำ พืช สัตว์ พลังงาน วัตถุดิบ ความสวยงามทางทัศนียภาพ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสินทรัพย์ ที่เกื้อกูลให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นที่มาของวัตถุดิบซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตในระบบเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมจึงนับว่าเป็นแหล่งรองรับของเสียของเหลือจากการกระบวนการผลิตและกระบวนการบริโภค เป็นที่รองรับกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ รวมทั้งหน้าที่ให้ความรื่นรมย์แก่จิตใจมนุษย์ เช่น ทะเล ภูเขา แนวปะการัง มีความสวยงามตามธรรมชาติ เป็นแหล่งที่ผู้คนนิยมไปเที่ยวพักผ่อน^{๐๐}

จากความสำคัญและความจำเป็นของสิ่งแวดล้อมต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญ พัฒนานักเรียนที่จะต้องได้รับเมื่ออยู่ในโรงเรียน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมซึ่งทุกวันนี้ นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ไม่ค่อยให้ความสำคัญในส่วนนี้มากนัก ซึ่งปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนั้น น่าจะเกิดจากการพัฒนาที่ปราศจากการวางแผน และการจัดการที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นทุกฝ่ายจึงควรให้ความสำคัญสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

๒.๒.๓ ประเภทของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

สุเทพ ธีรศาสตร์^{๐๐}ได้จัดสิ่งแวดล้อมออกเป็น ๒ ประเภทดังนี้^{๐๐}

๑. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่นภูเขา ป่าไม้ ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ เป็นต้น บางชนิดอาจใช้เวลาเป็นชั่วโมง หรือวันหรือเดือน หรือสัปดาห์ ร้อยปี จึงจะเกิดเป็นสิ่งนั้นได้ แบ่งเป็น ๒ ชนิด ได้แก่

๑)สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) ได้แก่ พืช สัตว์ มนุษย์

^{๐๐}ธิดารัตน์ โพธิ์มามกะ และคณะ, ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : โครงการศูนย์หนังสือ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๕), หน้า ๖-๗.

^{๐๐}สุเทพ ธีรศาสตร์, ISO ๑๔๐๐๐มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๔๒), หน้า ๑.

๒)สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต(Abiotic Environment) เช่นอากาศ ดิน พลังงาน แร่ธาตุ ป่าไม้ ธารน้ำ เป็นต้น

๒. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ บางอย่างสามารถมองเห็นได้ เช่นตึก บ้าน ถนน บางอย่างไม่สามารถมองเห็น เช่น กฎหมาย วัฒนธรรม แบ่งเป็น ๒ ชนิด ได้แก่

๑)สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) เช่นบ้าน ถนน เสื้อผ้า เป็นต้น

๒) สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การเมือง กฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นต้น

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แบ่งประเภทของสิ่งแวดล้อมโดยพิจารณาจากความหมายและขอบเขตของสิ่งแวดล้อมแล้วแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท พอสรุปได้ดังนี้^{๐๐}

๑.สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือทรัพยากรธรรมชาติ (Physical Environment or Natural Resources)ได้แก่บรรยากาศ(Atmosphere)อุทกภาค (Hydrosphere)ธรณีภาค(Litosphere) และมณฑลหรือชีวลัย (Biosphere)

๒.สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการคิดประดิษฐ์ของมนุษย์ เช่น ตึก ถนน ศาสนา ระบบการปกครอง เป็นต้น

วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ ได้จำแนกประเภทของสิ่งแวดล้อม ออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้^{๐๑}

๑.สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (Natural Environment)หมายถึง สิ่งใดก็ได้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ แร่ ป่าไม้ สัตว์ มนุษย์

๒. สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment)อาจจะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เช่น บ้าน ถนน สะพาน เครื่องบิน วัดถুমี่พิช เป็นต้น ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประการใหญ่ๆ คือ

๑) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นที่สามารถมองเห็นได้ โดยที่สิ่งที่ถูกสร้างนั้นไม่มีโอกาสกำหนดสถานที่อยู่ของตนได้ อีกทั้งเป็นสิ่งที่ยากที่จะทำตนเองให้อยู่ในภาวะแวดล้อมตามที่ต้องการได้ เช่น บ้านเรือน ถนน สะพาน รถยนต์ เครื่องบิน เป็นต้น

^{๐๐} กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, กรม,

“คู่มือแนวทางการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมระดับประถมศึกษาทรัพยากรธรรมชาติ” ,

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

^{๐๑} วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ, การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม, หน้า ๔.

๒) สิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือนามธรรมสิ่งแวดล้อม (Social Environment) หรือ (Abstract environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ หรือเป็นการสร้างเพื่อความเป็นระเบียบของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าสิ่งแวดล้อมนั้นมีทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ อากาศ แร่ธาตุ และอื่นๆ อีกมากมาย และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ สิ่งจับต้องได้ก็ได้แก่ อาคาร บ้านเรือน ดิกร รถ เรือ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ ส่วนสิ่งที่จับต้องไม่ได้เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎระเบียบต่างๆ

๒.๓ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

กรมสามัญศึกษา กล่าวว่า โรงเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี จะทำให้นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเกิดความรู้สึกพอใจ ภูมิใจ อบอุ่นใจ สบายใจ รู้สึกเป็นเจ้าของและอยากมาโรงเรียน โรงเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมไม่ดีจะทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายและเห็นทางไม่อยากมาโรงเรียน โรงเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดีจะทำให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างเต็มที่ และมีความสุข แต่ถ้าสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนไม่ดีบุคลากรก็มีแต่ความทุกข์^{๐๑}

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เปรียบโรงเรียนเสมือนบ้านหลังที่สองของนักเรียน ซึ่งนักเรียนจะต้องใช้ชีวิตในโรงเรียนเป็นเวลาหลายชั่วโมงในแต่ละวัน โรงเรียนจึงควรจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้คล้ายกันหรือดีกว่าที่บ้าน โดยสนองความต้องการของนักเรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา^{๐๒}

สายสมร ภูเจริญ กล่าวว่า โรงเรียนควรสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนให้ทุกคนในโรงเรียนมีความรู้สึกอบอุ่นเมื่อมาอยู่ร่วมกัน คือการสร้างความรัก ความผูกพัน^{๐๓}

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อนักเรียนเนื่องจากนักเรียนจะต้องใช้ชีวิตในโรงเรียนเป็นเวลานานในช่วงนี้นักเรียนจะร่วมกันสร้างความรักความผูกพันที่ดีต่อกันและพัฒนาตนเองเพื่อก้าวสู่สังคมอย่างมีคุณภาพผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจึงได้นำมาศึกษาค้นคว้าในโรงเรียน

^{๐๑} กรมสามัญศึกษา, การจัดการบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน เอกสารลำดับที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, ๒๕๓๒), หน้า ๓.

^{๐๒} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, รายงานการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษาประชากร (ฉบับร่าง), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๒๓๕

^{๐๓} สายสมร ภูเจริญ, การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๘), หน้า ๓

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑ กรุงเทพมหานคร ๓ ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านภูมิทัศน์ และด้านมลภาวะสภาพแวดล้อม เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพขึ้นไป

๒.๓.๑ ด้านอาคารสถานที่

ก. ความหมายการจัดการอาคารสถานที่

วิจิตร วรุตบางกูร กล่าวว่าการจัดการโรงเรียนที่ดีควรมีองค์ประกอบต่างๆ ที่เหมาะสม ควรมีลักษณะดังนี้ คือ ขนาด รูปร่าง รูปลักษณ์ วัสดุอุปกรณ์ สี แสง ทัศนียภาพ การจัดระเบียบภายในอาคารเป็นต้น และยังมีองค์ประกอบที่สำคัญนอกเหนือจากที่กล่าวแล้วคือ สุขลักษณะ ความปลอดภัย ความสดชื่น ความสุขสบาย และอบอุ่น บรรยากาศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ความรักค่าสามัคคีกัน และวิถีทางในการดำเนินชีวิตของผู้ใช้บริการ เช่นการเจริญเติบโต ความเห็นดีเห็นงามเมื่อยล การอยู่ร่วมกัน ดังนั้นโรงเรียนและห้องเรียนจึงไม่ควรเป็นโลกหนึ่งต่างหากจากชีวิตประจำวันของนักเรียนและมีบรรยากาศอบอุ่นอยู่บ้าง เพื่อช่วยในการปรับตัว และเสริมสร้างสุขภาพจิตและประสบการณ์ของนักเรียน^{๐๓}

เกียรติวรรณอมตยกุล ได้กล่าวถึงอาคารสถานที่ไว้ว่า เป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นสถานที่ให้ความรู้เป็นที่ใดก็ได้ที่ผู้เรียนสะดวกและพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์มีบรรยากาศในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนดังนั้นอาคารสถานที่จึงต้องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนการสอน และเสาะแสวงหาความรู้ของผู้เรียน^{๐๔}

เมธี ปลัณณานนท์ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในแง่ของอาคารสถานที่นั้นจะต้องสนองประโยชน์ใช้สอยได้สูงสุด กล่าวคือ ต้องมีลักษณะสำคัญ ๑๐ ประการ ดังนี้^{๐๕}

๑. มีความเพียงพอ (Adequacy) มีอาคาร ห้องเรียน และอุปกรณ์ต่างๆ อย่างเพียงพอ
๒. มีความเหมาะสม (Suitability) มีความเหมาะสมในด้านที่ต้องของสถานศึกษา
- ลักษณะพื้นที่ การจัดห้องต่างๆ
๓. มีความปลอดภัย (Safety) มีการป้องกันมิให้เกิดอุบัติเหตุหรืออันตรายต่างๆ เช่น อุบัติเหตุ อัคคีภัย เป็นต้น

^{๐๓}วิจิตร วรุตบางกูร, การวางแผนผังและพัฒนาสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ขนิษฐาการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๒.

^{๐๔}เกียรติวรรณอมตยกุล, การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๕๐.

^{๐๕}เมธี ปลัณณานนท์, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๓๑), หน้า ๙-๑๐.

๔. สุขลักษณะ (Healthfulness) หมายถึงอยู่ห่างไกลจากอากาศเป็นพิษ เช่น ชอง โสเภณี และการพิจารณาสิ่งเสริมในด้านสุขภาพอนามัย

๕. ระยะเวลาที่ติดต่อและใช้สอย (Accessibility)ที่ตั้งของโรงเรียนจะต้องไม่ไกล หมู่บ้านรวมทั้งไม่ห่างไกลจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะให้ประโยชน์ต่อสถานศึกษา เช่น สถานี อนามัย หรือสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียนจากจุดต่างๆ ในบริเวณมีความเหมาะสม เช่น ส้วมไม่ไกลตัวอาคารเกินไป หรือบ้านพักครู ไม่ควรตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียน

๖. มีความยืดหยุ่น (Flexibility) จะต้องมีการเอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น สามารถเปลี่ยนแปลงพื้นที่ผนังกันห้องและเอื้ออำนวยต่อการใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น อุปกรณ์เครื่องใช้ให้ใช้ประโยชน์แก่กิจกรรมหลายๆอย่าง

๗.มีประสิทธิภาพ (Efficiency) การได้ใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มากแต่ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยน้อยที่สุดหรือคุ้มค่าที่สุด

๘. มีความประหยัด (Economy) หมายถึงสามารถวางแผนผังและอาคารมีการออกแบบได้คุ้มค่ากับเงินที่ลงทุนและเสียค่าบำรุงรักษาน้อยและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มีความประหยัด เช่นประหยัดในการซ่อม บำรุงรักษา การเคลื่อนย้าย

๙. สามารถขยายขยายได้ (Expansibility) หมายถึงการออกแบบอาคารที่ซึ่งสามารถขยายได้ง่ายและสิ้นเปลืองน้อย รวมทั้งการขยายพื้นที่ดินของสถานศึกษา

สมคิด บางโมได้กล่าวว่า สถานที่ตั้งของอาคารเรียน ห้องเรียน อาคารประกอบการ ดูแลบำรุงรักษา และการปรับปรุงอาคารสถานที่ การบริหารอาคารสถานที่การวางแผนการใช้ อาคารให้เกิดประโยชน์สูงสุด การสร้างและจัดหาอาคารเพิ่มเติมเป็นคณะกรรมการการควบคุม การก่อสร้างอาคารให้มีความรู้เรื่องการใช้อาคารสถานที่ แต่งตั้งเวรยามในการควบคุมดูแลอาคาร สถานที่ ประดับตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้ดูสะอาด มีบรรยากาศดี ดูแลความสะอาดเรียบร้อย ของอาคารสถานที่ ประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ สรุปปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นและหา ข้อเสนอแนะพร้อมแนวทางแก้ไข^{๐๐}

สรุปได้ว่า อาคารสถานที่ที่เป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นสถานที่ให้ความรู้ อาคารเรียนที่ตึ้นนั้นควรมีองค์ประกอบต่างๆ ที่เหมาะสม สะดวกและต้องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนการสอน และเสาะแสวงหาความรู้ของผู้เรียนเพื่อช่วยในการปรับตัว และเสริมสร้างสุขภาพจิตและประสบการณ์ของนักเรียน

ข.การวางแผนอาคารสถานที่

^{๐๐}สมคิดบางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๗.

พิสิฐ พิษณานนท์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์ ได้กล่าวไว้ว่า โดยปกติการวางแผนอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นงานหนึ่งในการบริหารที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ เพราะสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้มีความพึงพอใจ และรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในสถานศึกษาการบริหารอาคารสถานที่ที่มีขอบเขต ดังนี้^{๐๐}

๑. การวางแผนเกี่ยวกับอาคาร ได้แก่การวางแผนแม่บทอาคารว่าควรจะมีอาคารประเภทต่างๆในลักษณะใด จำนวนเท่าใด จะออกแบบอาคารอย่างไรจึงจะให้เกิดประโยชน์สูงสุด
๒. การจัดการอาคารสถานที่ เป็นการจัดการและควบคุมการก่อสร้าง การจัดตกแต่งภายในอาคารและภายนอกอาคาร ตลอดจนการรื้อถอนดัดแปลงอาคารสถานที่
๓. การใช้อาคารสถานที่เป็นการกำหนดเวลา จำนวนของการใช้อาคารสถานที่ต่อการเรียนการสอนซึ่งต้องสัมพันธ์กับฝ่ายจัดตารางสอนจัดชั้นเรียนและการจัดครูเข้าสอน
๔. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ เป็นการดูแลซ่อมแซมอาคารที่ชำรุดหรือตกแต่งทาสี เพื่อให้หน้าใช้และซ่อมแซมเพิ่มเติมให้เหมาะกับการใช้งาน
๕. การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ เป็นการดูแลการใช้อาคารให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการใช้รวมทั้งการให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ของสถานศึกษาการประหยัดค่าไฟ ค่าน้ำประปา และสาธารณูปโภค
๖. การประเมินผลการใช้อาคาร การประเมินผลเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงอาคาร และเปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินงานเพื่อความเหมาะสม

ค. บทบาทการบริหารงานอาคารสถานที่

พิสิฐ พิษณานนท์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์ ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารอาคารสถานที่ เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องมีการวางแผนกำหนดนโยบายเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของประชากร การจัดหา การใช้อาคารให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการรักษาอาคารให้อยู่ในสภาพดีสามารถสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ คือนักเรียน ครูอาจารย์ ได้อย่างเพียงพอและเหมาะสม ความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนที่พึงมีต่อเรื่องอาคารสถานที่นั้น ๑) การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ๒) กำหนดตารางการใช้ประโยชน์อาคารสถานที่ ๓) การวางแผนอาคารสถานที่โรงเรียน ความหมายของการบริหารงานอาคารสถานที่ หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่

^{๐๐}พิสิฐ พิษณานนท์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์. เอกสารประกอบการสอนวิชาการวางแผนเกี่ยวกับอาคารสถานที่โรงเรียน, (นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒.

กำหนดไว้ในการบริหารงานอาคารสถานที่นั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานตามขอบข่ายงานอาคารสถานที่ ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ ในการดำเนินงานตามขอบข่ายงานอาคารสถานที่คือ ๑) งานจัดสร้างอาคารสถานที่ ๒) การใช้อาคารสถานที่ ๓) งานบำรุงรักษา ๔) งานควบคุมดูแลอาคารสถานที่ และ ๕) งานประเมินผลการใช้อาคารสถานที่^{๐๐}

สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ได้อธิบายไว้ว่า ผู้บริหารควรมีข้อคำนึงถึงการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม^{๐*} ดังนี้

๑. คำนึงถึงความสะอาด ความคงทน แข็งแรง และความปลอดภัย เพื่อความสุขของนักเรียน มากกว่าคำนึงถึงความสวยงามเพียงอย่างเดียว เช่น พื้นห้องที่ขัดมันมากๆ อาจทำให้เด็กลื่นล้ม ไม่ปลอดภัย รวบน้ำได้ มุมโต๊ะควรมีรูปกลมมน ไม่ควรเป็นเหลี่ยมเพราะเด็กอาจวิ่งชนได้ เสพาสเกตบอลหรือเสวอลเลย์บอล ควรห่อด้วยกระสอบป่านหรือนวม กันไม่ให้เด็กได้รับอันตรายเวลาวิ่งไปชน ควรมีต้นไม้ให้ร่มเงาอยู่ในบริเวณมากพอสมควร ใต้ต้นไม้ ควรมีม้านั่งสำหรับนักเรียนนั่งพักผ่อนได้ในเวลาว่าง สนามควรสะอาดไม่รกหรือเป็นหลุมบ่อ ที่คิมน้ำควรมีทั่วบริเวณโรงเรียนต้องสะอาดและปลอดภัย

๒. ไม่ควรติดป้ายหน้าสถานศึกษา เพราะโดยหลักการบริหารการศึกษาแล้วสถานศึกษาเป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้ การเข้าออกของประชาชนควรทำได้โดยสะดวก

๓. ต้องใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ให้คุ้มค่าอย่างให้เกิดการสูญเปล่าเป็นอันขาด โดยมุ่งเน้นให้ส่งผลถึงตัวนักเรียนให้มากที่สุด

๔. ต้องคำนึงถึงความกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว หากได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือตกแต่งให้สวยงามและเอื้อประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนการจัดสร้างอาคารให้เหมาะสมกับสภาพธรรมชาติที่มีอยู่แล้วจะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและกำลังคน กำลังงาน ทั้งจะมีส่วนปลูกฝังการรักษาธรรมชาติอันเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนได้ และสถานศึกษาในอุดมคติเป็นสิ่งที่ต้องการในอนาคตควรมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของที่ส่งเสริมต่อการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติ โดยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรัก สามัคคี รวมทั้งการจัดให้สถานศึกษามีความร่มรื่น ไร่ผลไม้ บึง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษานับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพชีวิตของมนุษย์ ซึ่งแนวทางดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบาย

^{๐๐}พิสิฐ พิษณานนท์ และประเสริฐ อินทร์รักษ์. เอกสารประกอบการสอนวิชาการวางแผนเกี่ยวกับอาคารสถานที่โรงเรียน, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

^{๐*}สถาบันพัฒนาผู้บริหาร. กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษา หมวดที่ ๓ พฤติกรรมศาสตร์, (ราชบุรี : ธรรมรักษ์การพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๐-๔๒.

“อุทยานการศึกษา” ขึ้นนับว่าเป็นนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานศึกษาที่มีความพร้อม มีแผนผังเต็มรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด คอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทดลองสนามกีฬา โดยให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น การจัดวางแผนผังสถานศึกษาที่เหมาะสมนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการบริหารงานที่ดี

ทั้งนี้เพราะการวางแผนผังเกี่ยวกับอาคารสถานที่จะช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ การวางแผนผังของสถานศึกษาที่ดีต้องคำนึงถึง

๑. สถานศึกษากับองค์ประกอบด้านอาคารสถานที่มีองค์ประกอบดังนี้ คือ อาคารเรียน อาคารประกอบ (โรงอาหาร โรงฝึกงาน ส้วม) และสนามกีฬา ดังนั้นผู้บริหารควรมีการวางแผนเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างดังกล่าวให้เหมาะสมกับพื้นที่ของสถานศึกษา โดยคำนึงถึง

๑) ทิศทางของแสง ในการก่อสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบนั้น ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงทิศทางของแสงเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะอาคารและสิ่งก่อสร้างนั้น หากได้ดำเนินการไปแล้วก็ยากต่อการแก้ไข ดังนั้นในจุดเริ่มต้นก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้างควรจะได้กำหนดแนวทางในการก่อสร้างอาคารต่างๆ ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับลักษณะทิศทางของแสงเสียก่อน จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการใช้สอยในภายหลัง

๒) ความเหมาะสมทางการใช้สอย ดังนั้นการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างใดๆ ก็ตามผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและลักษณะที่จะเอื้อต่อการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย เช่น อาคารเรียนควรเป็นที่สงบ ปราศจากกลิ่น เสียง และมลภาวะที่รบกวน อาคารประกอบได้แก่ โรงฝึกงาน โรงอาหาร และส้วมนั้น ควรจะได้อยู่ในจุดที่เหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดการรบกวนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของอาคารเรียน

๒. การบริหารอาคารสถานที่ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอยู่เสมอ เช่น

๑) วัตถุประสงค์ของการใช้งาน ต้องให้เกิดประโยชน์สูงสุดและถูกต้องตามลักษณะวัตถุประสงค์ของการใช้งานเกี่ยวกับอาคารและสิ่งก่อสร้างนั้นๆ

๒) ความสะดวกและความเป็นระเบียบทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษาประกอบด้วยครูและนักเรียนเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะต้องใช้อาคารสถานที่อยู่ทุกวัน ฉะนั้นถ้าหากการใช้อาคารสถานที่ไม่สะดวกเท่าที่ควร ย่อมก่อให้เกิดความอึดอัดใจแก่ครูและนักเรียน ความรู้สึกอึดอัดใจซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกไม่ดีตามมา ผู้บริหารควรระมัดระวัง และหลีกเลี่ยงมิให้เรื่องดังกล่าวเกิดขึ้น นอกจากนี้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งในแง่ของการจัดตกแต่งอาคารสถานที่ให้สะอาด สวยงาม ร่มรื่น มองดูสบายตาสบายใจ และการจัดกลุ่มของอาคารให้เหมาะสมกับลักษณะการใช้สอย เพื่ออำนวยความสะดวกดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ ทั้งนี้ให้ยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

ง. ขั้นตอนการดำเนินงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่

แคสตาลโด (Castaldi) เสนอแนะบรรยากาศในการทำงานร่วมกันว่าไม่ควรตัดสินความคิดเห็นของบุคคล ควรมีบรรยากาศทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ควรส่งเสริมให้มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ และยังเสนอแนะเพิ่มเติมอีกว่า การออกแบบและกำหนดแผนผังอาคารเรียนควรยึดหลัก ดังนี้^{๐๐}

๑. อาคารเรียนจะต้องอำนวยความสะดวกให้โรงเรียนสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาให้ได้ประโยชน์สูงสุด

๒. อาคารเรียนจะต้องสามารถรับกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและกิจกรรมอื่นๆ ของโรงเรียนได้อย่างตรงตามวัตถุประสงค์

๓. อาคารเรียนควรมีลักษณะแปลกใหม่ โดยความแปลกและทันสมัยนั้นจะต้องแฝงไปด้วยประสิทธิภาพและประโยชน์ในการใช้สอย

๔. อาคารเรียนจะต้องตอบสนองความก้าวหน้าในทางนวัตกรรมทางการศึกษา และ

๕. อาคารเรียนจะต้องได้รับการวางแผนโดยอาศัยหลักประหยัด และหลักการทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ กล่าวคือจะต้องเกิดประโยชน์ในการใช้สอยสูงสุดและสามารถประยุกต์ได้กับหลายสถานการณ์

บุญช่วย จินดาพันธ์ ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่มีขั้นตอน^{๐๑} ดังนี้

๑. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวอาคารสถานที่ เป็นการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เช่น จำนวนห้องเรียน ขนาดห้องเรียน สถานที่ตั้ง จำนวนวัสดุครุภัณฑ์ จุดหมายของห้องเรียน โดยทั่วไปข้อมูลพื้นฐานจะมี ๓ ประเภท คือ

๑) สภาพปัจจุบันของอาคารและทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง เช่น จำนวนอาคารที่ตั้ง ลักษณะของครุภัณฑ์และทิศทาง

๒) สถานที่ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น การเพิ่มลดจำนวนนักเรียน งบประมาณหลักสูตร

๓) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น ข้อจำกัดของบุคลากร การดูแลรักษา งบประมาณ การเดินทาง

^{๐๐} แคสตาลโด (Castaldi) อ้างใน, ประยุทธ์ นาคสินธุ์, “คุณภาพการบริหารงานอาคารสถานที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม”, วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖.

^{๐๑} บุญช่วย จินดาพันธ์, การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔๖.

๒. การวางแผนการใช้อาคารสถานที่ เป็นการวางแผนไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการใช้อาคาร เนื่องจากสถานศึกษาที่บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ หากมิได้มีการวางแผนการใช้ล่วงหน้าจะเกิดปัญหาระหว่างบุคคลเกี่ยวกับการเข้าซ้อนของการขอใช้อาคารสถานที่ การวางแผนการใช้อาคารสถานที่ ควรจะมีการวางแผนร่วมกันระหว่างบุคลากรฝ่ายตรง ๆ กับการมุ่งใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่อย่างเต็มที่

๓. การจัดดำเนินการเกี่ยวกับการใช้อาคารโดยการดูแลอาคารให้มีการใช้ที่ถูกต้องไม่สิ้นเปลืองและเกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย มีวิธีการดังนี้

๑)ปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรักในสถานศึกษา ช่วยกันรักษาและรับผิดชอบอาคารสถานที่ที่เป็นส่วนร่วม

๒) แบ่งงานให้ช่วยดูแลอาคารสถานที่ เช่น การพัฒนาสถานศึกษา การจัดเวรทำความสะอาดการดูแลรักษาไม่ให้มีการขีดเขียนหรือสร้างความสกปรกให้แก่อาคารสถานที่

๔. การประเมินผลทางด้านอาคารสถานที่ เพื่อจะได้แนวทางในการแก้ไขว่า ดำเนินเป็นไปตามแผนหรือไม่ การประเมินควรทำเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า การจัดอาคารสถานที่ นั้นผู้บริหารจะต้องร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดโดยการสำรวจ ตรวจสอบ ถึงอาคารสถานที่ เพื่อจะได้กำหนดนโยบายในการวางแผนดูแลรักษาอาคารที่เป็นส่วนรวมให้อยู่ในสภาพใช้งานได้ดี และจะต้องส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีจิตสำนึกในการช่วยกันรักษาเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดจากการใช้อาคารสถานที่ แล้วนำไปประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์ที่สุดอันจะส่งผลดีต่อการส่งเสริมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่โรงเรียนตั้งเอาไว้ สอดคล้องกับสภาพความต้องการใช้โดยมุ่งเน้นสู่ความสำเร็จสูงสุดของผู้เรียน

๒.๓.๒ ด้านภูมิทัศน์

ประเวศ ไชยวงศ์ ได้ให้ความหมายของการจัดการภูมิทัศน์คือการจัดสภาพแวดล้อมอันได้แก่ อาคารสิ่งก่อสร้าง ถนนทางเท้า หินประดับ สนามหญ้า พรรณไม้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้อยู่ในจุดหรือตำแหน่งที่เหมาะสมและมีความกลมกลืนกัน ทำให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงามน่าดู เนื่องจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีกำลังถูกทำลายลง ดังนั้น มนุษย์จึงพยายามหาสิ่งทดแทนโดยปลูกต้นไม้หรือการจัดสวนประดับตามบริเวณอาคารต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะ บ้านพักอาศัย บริเวณ ห้างร้าน ตลอดจนสถานที่ราชการต่าง ๆ^{๑๐}

^{๑๐}ประเวศ ไชยวงศ์ อ่างใน, สมพงษ์ บริพัตร, “ความพึงพอใจและความคาดหวังของนักศึกษาต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการ จัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘), หน้า ๒๑.

ล่อ จงอยู่ กล่าวว่ ภูมิทัศน์ และบรรยากาศในสถานศึกษาเป็นภาพรวมของความรู้สึกที่ทุกคนมีต่อสถาบัน ถ้าเป็นบรรยากาศที่ดีก็จะส่งผลให้บุคคลในสถานศึกษาเกิดความรัก ความผูกพัน ความพอใจ อบอุ่นใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ควรสร้าง แบ่งออกเป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้^๙

๑. สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ เป็นสิ่งแวดล้อมที่มองเห็นเป็นรูปธรรม นับตั้งแต่เราก้าวเข้าสู่รั้วสถานศึกษา จะสามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ในสถานศึกษา เช่น พื้นที่สนามกีฬา อุปกรณ์กีฬา สถานที่พักผ่อน โต๊ะ เก้าอี้ใต้ร่มไม้ บริเวณที่จอดรถ โรงอาหาร ถังขยะ ห้องน้ำ ห้องส้วม อาคารเรียน โต๊ะ เก้าอี้ในห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ฯลฯ การจัดบรรยากาศด้านกายภาพของสถานศึกษา ได้แก่

- ๑)การมีสภาพที่ใ้การใช้การได้อยู่เสมอ
- ๒)ความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น
- ๓)การจัดตกแต่งให้เป็นระเบียบและสวยงามอยู่เสมอ
- ๔)การจัดให้มีสถานที่พักผ่อนและนันทนาการให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
- ๕)การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม เช่นพระพุทธรูป หอ้งจริยธรรม

ดังนั้น ในการจัดการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม ก็จะทำให้ได้สภาพบรรยากาศที่พึงประสงค์ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นได้จากการแสดงออกเป็นความรู้สึกต่างๆ ของบุคคลในสถานศึกษา จะมีความรู้สึกมั่นใจ อบอุ่นใจ และเป็นสุข ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา แต่ถ้การจัดการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษาไม่มีลักษณะตรงข้ามกับที่กล่าวมาแล้วย่อมบังเกิดผลเป็นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากความรู้สึกของบุคคลในสถานศึกษา กล่าวคือบุคคล ในสถานศึกษาจะมีความรู้สึกหวาดกลัว ระแวงภัย กระวนกระวาย ขาดความสงบทางใจ ขาดความอบอุ่นใจ ขาดความเชื่อมั่น เป็นทุกข์ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการบั่นทอน นประสิทธิภาพของการเรียนรู้โดยตรง สภาพปัญหา เช่น อากาศร้อน ลมแรง ฝนสาดเสียงดัง มีกลิ่น ความเกะกะ ความสกปรก อันตรายในการสัญจร ความไม่ปลอดภัยในทรัพย์สิน เป็นต้น ล้วนเป็นสภาพที่ทำลายบรรยากาศในสถานศึกษาทั้งสิ้น แต่ภาพดังกล่าวย่อมเป็นรูปธรรมที่ช่วยชี้แนะให้มองเห็นแนวทางในการที่จะคิดจัดและเสริมแต่ง สิ่งแวดล้อมภายนอกอาคารเรียน เพื่อเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศได้เป็นอย่างดี

๒. บรรยากาศด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน การจัดห้องศูนย์วิชาการ การจัดนิทรรศการทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดการบริการวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการ ที่จะทำให้นักเรียน นักศึกษาได้รับความรู้

^๙ล่อ จงอยู่ อ่างใน, สมพงษ์ บริพัตร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

และประสบการณ์ให้มากที่สุด ภายใต้บรรยากาศที่มีความรู้สึกที่วิทยาลัย โดยขจัดบรรยากาศแห่งความกลัว หวาดผวา วิตกกังวล และขู่ขู่ให้หมดสิ้นไป

๓ . บรรยากาศด้านการบริหารจัดการ ถือว่าเป็นความสำคัญที่สุดที่จะเป็นผลต่อการจัดบรรยากาศในทุกๆด้าน เพราะการบริหาร การจัดการของสถานศึกษาเอื้ออำนวยต่อการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ และด้านวิชาการที่ดีแล้ว ก็จะมีผลให้บรรยากาศของโรงเรียนน่าอยู่ น่าเรียน และได้รับความร่วมมือจากบุคคลในโรงเรียน การทะเลาะเบาะแว้งการไม่เข้าใจก็จะเกิดขึ้นน้อย ชีวิตในโรงเรียนก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

บรรยากาศการบริหาร การจัดการที่ควรแก่การสร้างเสริมให้สมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกัน และทำงานด้วยความเป็นสุข คือบรรยากาศแบบเปิดซึ่งเป็นบรรยากาศแห่งการเป็นมิตรไมตรี ให้เกียรติแก่กันและกัน เชื่อถือไว้วางใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน สมาชิกมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานสูงมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของ การทำงานเน้นที่ความพึงพอใจมากกว่าผลงาน ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสนิทสนมกลมเกลียวกันมากกว่าการใช้คำสั่งหรือการควบคุม กฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ ยังคงมีอยู่แต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์

หากสถาบันใดสามารถจัดบรรยากาศทั้ง ๓ ด้านทั้งด้านสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ด้านวิชาการ และด้านการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดีแล้ว ก็จะส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่ดีในสถาบันนั้น ทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจบุคคลในสถานศึกษา มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ พอใจ อบอุ่นใจ รักและผูกพันต่อสถานศึกษา และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สถานศึกษานั้นก็จะเป็นวิมานที่น่าอยู่ น่าเรียน

สรุปได้ว่า การจัดภูมิทัศน์ของสถานศึกษานั้น มีส่วนช่วยเสริมสร้างความคิด และคุณธรรมต่างๆ อันพึงประสงค์ที่สังคมต้องการการจะจัดภูมิทัศน์ออกมาดีนั้นทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมาปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อสำรวจ ตรวจสอบ และศึกษาสภาพปัญหาภูมิทัศน์ของโรงเรียนเพื่อกำหนดนโยบาย ในการวางแผนจัดภูมิทัศน์ให้มีความสวยงามน่ารื่นรมย์ เหมาะสมต่อการเรียนการสอน และเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม การจัดการภูมิทัศน์ที่อยู่รอบๆ โรงเรียนนั้นไม่ใช่มีแค่ความสวยงามเท่านั้นยังเป็นแห่งเรียนรู้ที่เป็นครูพูดไม่ได้ให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้อีกด้วย และสิ่งที่ขาดไม่ได้ต้องมีการณ์รงค์ ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้ทราบถึงประโยชน์ของการปรับปรุงภูมิทัศน์ ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีส่วนในการปรับปรุงพัฒนาภูมิทัศน์ของโรงเรียนเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อไป

๒.๓.๓ ด้านมลภาวะสภาพแวดล้อม

ก. ความหมายของสภาพแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมว่าหมายถึงสรรพสิ่ง ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ และกิจกรรมทั้งหลายที่อยู่รอบ

มนุษย์ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น แบ่งออกเป็น ๒ หมวดใหญ่ ๆ คือ สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น^{๙๐}

แอสติน (Astin) ได้อธิบายสภาพแวดล้อมในโรงเรียนไว้ว่า หมายถึงลักษณะใดๆก็ตามของสถานศึกษาที่เป็นสิ่งเร้าที่มีศักยภาพและมีอิทธิพลต่อนักศึกษา^{๙๑}

ฮาโรลด์ (Harold) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมสถานศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง ระบบการปกครองและกิจกรรมต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนนักศึกษา ได้รับประสบการณ์ตรงในการพัฒนาตนเอง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทัศนคติและความสนใจ^{๙๒}

วิมลสิทธิ์ หรยากร อธิบายสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาหมายถึง ภาวะใดๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม^{๙๓}

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมของโรงเรียน หมายถึง สิ่งต่างๆที่มีอยู่ในโรงเรียนที่เป็นสิ่งเร้าและมีศักยภาพในการพัฒนานักเรียนรวมถึงมีอิทธิพลต่อการเรียนของนักเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งที่เกิดขึ้นเองและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีผลทำให้นักเรียนเกิดการรับรู้ ได้รับประสบการณ์ในการพัฒนาตนเอง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทัศนคติและความสนใจของนักเรียน

ข. การจัดการสภาพแวดล้อม

ถาวร ชูปวา กล่าวว่า การจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จำต้องให้สอดคล้องกับความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ และสอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษา สภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีอิทธิพลมากในด้านการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ได้แก่^{๙๔}

^{๙๐}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พรทิพการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓๕.

^{๙๑}Astin,A. W. **The college environment**, (New York :American Council on Education,1986) ,P.3.

^{๙๒}Harold,w. ,**personality change in college student**,In **College and character**, (New York : NevittStandford, 1964), P.23.

^{๙๓}วิมลสิทธิ์ หรยากร, **พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม : มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒.

^{๙๔}ถาวร ชูปวา, อ้างใน, สมพงษ์ บริพัตร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓-๒๔.

๑ . สี มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา สีที่ใช้สำหรับอาคารนั้นมีสีที่ใช้ทางภายนอก และสีที่ใช้ทาภายในอาคาร สีที่ใช้ทาภายนอกอาคารใช้กับส่วนอาคาร ๓ ส่วนด้วยกัน คือ หลังคา ตัวอาคาร และฐานอาคาร ทั้ง ๓ ส่วนนี้ใช้สีที่กลมกลืนกันในเมืองไทยนิยมใช้สีอ่อนเย็นตา ตัดขอบด้วยสีชนิดเดียวกันแต่เข้มกว่าสีพื้น สีที่ใช้ทาภายในอาคารควรเป็นสีให้ความรู้สึกเบาเยือกเย็น

๒ . แสงสว่าง มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในโรงเรียนมาก เพราะการมองเห็นเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนการสอนได้ดี ห้องเรียนโดยทั่วไปควรมีความเข้มของการส่องสว่างประมาณ ๓๐-๗๐ ฟุตแรงเทียน ห้องแต่ละห้องไม่จำเป็นต้องมีแสงสว่างเท่าเทียมกัน แสงสว่างมี ๒ ประเภท คือแสงสว่างจากธรรมชาติ คือแสงอาทิตย์ และแสงที่ประดิษฐ์ขึ้นตามวิธีวิทยาศาสตร์ เช่น แสงไฟฟ้า ตะเกียง เทียนไข ฯลฯ โรงเรียนในประเทศไทยอาศัยแสงจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่

๓.เสียง เสียงรบกวนมากจากแหล่งใหญ่ ๒ แหล่งคือ เสียงมาจากภายนอกอาคารและมาจากภายในอาคาร โรงเรียนประสบปัญหาเกี่ยวกับเสียงรบกวน ควรแก้ไขปัญหาด้วยการทำฝาห้องหรือเพดาน โดยใช้วัสดุกันเสียงสะท้อน ปลุกต้นไม้บริเวณรอบๆ โรงเรียนโดยเฉพาะด้านที่มีเสียงรบกวน

๔. การถ่ายเทอากาศ อาจทำได้ ๒ วิธี คือการถ่ายเทอากาศโดยวิธีธรรมชาติ เช่นทำห้องให้สูงขึ้น มีช่องลมหน้าต่างให้มาก ให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก อีกวิธีหนึ่งคือ ถ่ายเทอากาศโดยใช้เครื่องมือกลทั้งแบบธรรมดา สูบอากาศเสียออกให้อากาศดีผ่านเครื่องปรับอากาศ

๕. อุณหภูมิ และความชื้น การระบายถ่ายเทอากาศมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ด้วย อุณหภูมิในห้องเรียนและนอกห้องเรียนไม่ควรแตกต่างกันเกินกว่า ๕-๑๐ องศา ถ้าเกินกว่านี้จะทำให้เกิดโรคแทรกได้ง่าย ความชื้นในห้องเรียนควรมี ๔๐-๕๐เปอร์เซ็นต์ ถ้าความชื้นมากเกินไปจะทำให้เหงื่อออกมากเหนียวเหนอะหนะ อึดอัด ควรให้มีการหมุนเวียนและเคลื่อนที่ของอากาศอยู่ตลอดเวลา

๖. การตกแต่งบริเวณสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การแต่งภายในโรงเรียนจะสวยงามได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความสนใจและรักษาสีละของผู้บริหาร และผู้ร่วมงานที่เกี่ยวกับการบริหารงานอาคารสถานที่ คือจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการตกแต่งบริเวณจะต้องวางแผนการทำโครงการล่วงหน้าให้ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องตกแต่ง และการเพาะปลูกควบคู่กันไปกับความรู้ทางช่าง การก่อสร้าง การตกแต่งบริเวณโดยทั่วไปจะใช้ต้นไม้ทั้งยืนต้น ล้มลุก ไม้ดอก ไม้ใบ รูปปั้น ก้อนหิน ม้านั่ง สระน้ำ สะพาน และอื่นๆ ตามความเหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์

นางเจลิยา สุมาวงศ์ ได้เสนอแนะว่า เพื่อช่วยให้เด็กวัยรุ่นเจริญงอกงามทุกๆด้าน โรงเรียนหรือสถานศึกษาควรจัดบริการและสนองความต้องการของเด็กนักเรียนดังนี้^{xx}

๑. บริการด้านสุขภาพอนามัย เช่น มีการตรวจโรคจากนายแพทย์ มีการชั่งน้ำหนักวัด ส่วนสูงประจำ ให้ความเอาใจใส่พิเศษต่อเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสติปัญญา จัดให้มีห้องพยาบาลและมีพยาบาลอยู่ประจำด้วย

๒. จัดให้มีบริการอาหารกลางวันที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ

๓. ควรจัดให้มีส้วมเพียงพอแก่นักเรียน และมีการรักษาความสะอาดเป็นประจำ

๔. โรงเรียนควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียน

๕. สร้างอุปนิสัยที่ดีโดยการสอน อบรม และจัดสิ่งแวดล้อมให้แก่ นักเรียน เพื่อที่จะได้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งของการจัดการศึกษา สภาพของสถานศึกษาที่สกปรก ขาดระเบียบ จัดทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งทางด้านการปกครอง เนื่องจากผู้ที่อยู่ในสถานศึกษานั้นๆ มองไม่เห็นความสำคัญของสถานที่ และค่อยๆรับเอาภาวะอย่างเดียวกันเข้าไว้จนเป็นนิสัย

การสร้างอาคารเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงความสะดวกสบายในด้านการบริหาร การศึกษาทั้งนี้ต้องคำนึงถึงเรื่องหลักสูตร กิจกรรมของชุมชนต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันหนึ่งๆภายในสถานศึกษา ดังนั้น ก่อนที่จะจัดวางแผนพื้นที่อาคารเรียนชั้นต่างๆและการออกแบบก่อสร้างต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

๑. สถานที่ผู้ปกครองนักเรียน และผู้อื่นๆ ที่มาทำการติดต่อกับสถานศึกษา

๒. การให้บริการเกี่ยวกับงานธุรการ และการพิมพ์ต่างๆ

๓. การสื่อสาร การไปรษณีย์ โทรศัพท์ และอื่นๆ

๔. การเก็บทะเบียนและระเบียบต่างๆ

๕. การรับและจ่ายเงิน

๖. การเก็บพัสดุและเครื่องใช้ต่างๆ

๗. การให้บริการแก่อาจารย์

นอกจากความต้องการในการใช้อาคารแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงหลักสถาปัตยกรรม คือให้สวยงาม ทนทาน เหมาะที่จะเป็นสถานศึกษา พิจารณาไปถึงการถ่ายเทอากาศ แสงสว่าง ถูกสุขลักษณะ และอื่นๆพร้อมกันไปด้วย ตลอดจนความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ทำ เลที่ตั่ง คือ ต้องถูกสุขลักษณะและอื่นๆพร้อมกันไปด้วย ตลอดจนความปลอดภัยจากโจรผู้เรียน ทำเลที่ตั่ง

^{xx} นางเจลิยา สุมาวงศ์, อ้างใน, สมพงษ์ บริพัตร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

คือต้องอยู่ในที่ที่มีการคมนาคมสะดวก พิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมของสถาบัน คือเป็นที่เรียบสงบ ห่างไกลจากโรงงาน ห่างไกลจากแหล่งอบายมุขทั้งหมด การจราจรไม่คับคั่ง ไม่มีฝุ่น และอื่นๆ

กรมวิชาการ ได้อธิบายการจัดการสภาพแวดล้อม ของโรงเรียนให้ถูกสุขาภิบาล ทำได้ดังนี้^{๑๐}

๑. พื้นที่สร้างโรงเรียน โรงเรียนจะต้องมีพื้นที่พอเพียงต่อการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น สร้างตัวอาคารเรียนและอาคารประกอบ และต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๓,๒๐๐ ตารางเมตร(๒ ไร่) หรือตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด บริเวณโรงเรียนควรมีต้นไม้ใหญ่อยู่บ้างตามสมควรเพื่อที่จะได้ร่มเงา และควรปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อให้เกิดความสวยงามโรงเรียนต้องอยู่ห่างไกลจากย่านชุมชนเกิน ๒ กิโลเมตร

๒. อาคารเรียนและสิ่งก่อสร้าง อาคารควรสร้างให้พอเหมาะกับจำนวนนักเรียน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความคงทนแข็งแรงพอที่จะรับน้ำหนักนักเรียนและอุปกรณ์จำนวนมากสำหรับอาคารประกอบ เช่น อาคารอเนกประสงค์ โรงอาหาร จะต้องคำนึงถึงความสะอาดเป็นประการสำคัญ อากาศถ่ายเทได้อย่างดี

๓. ห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียน ห้องเรียนควรเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด ๖๘ เมตร หรือ ๘๗ เมตร บรรจุนักเรียนได้ ๓๐-๔๐ คน การจัดโต๊ะเรียนและเก้าอี้ไม่ควรจัดแบบที่ติดพื้นตายตัว ต้องให้สามารถเคลื่อนที่ได้เพื่อความเหมาะสมต่อการจัดกลุ่มหรือต้องการใช้ห้องเรียนเพื่อประโยชน์อย่างอื่น

๔. การถ่ายเทอากาศและแสงสว่าง ควรจัดให้มีช่องลมและประตูหน้าต่างให้เพียงพอในห้องเรียน แสงสว่าง ห้องเรียนควรมีแสงสว่างพอเพียงแก่การเรียนการสอนแสงสว่างน้อยหรือมากเกินไปจะทำให้เกิดผลเสียแก่สายตาของเด็กนักเรียน ควรให้พอเหมาะแก่สายตาและถูกทิศทาง คือเข้าทางด้านซ้ายและด้านขวาของนักเรียน

๕. เสียง ห้องเรียนที่ดีต้องมีการออกแบบให้สามารถป้องกันเสียงดังรบกวนได้ เสียงดังเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน เด็กนักเรียนจะขาดสมาธิฟังครูสอนไม่ได้ยิน ระดับความดังของเสียงภายนอกภายในอาคารเรียนไม่เกิน ๗๐ เดซิเบล ภายในห้องเรียนไม่ควรมียกระดับความดังของเสียงรบกวนเกินกว่า ๓๕-๔๐ เดซิเบล

๖. ห้องพยาบาล เป็นห้องที่จำเป็นที่จะต้องให้มีขึ้นในโรงเรียน เพื่อดำเนินงานด้านสุขภาพของนักเรียน เช่น การตรวจโรคของแพทย์ การปฐมพยาบาล การวัดส่วนสูง ควรจัดให้มีอย่างน้อย ๑ ห้อง และควรอยู่ชั้นล่างของอาคารเรียน หากนักเรียนมีเกินกว่า ๑,๐๐๐ คน ควรมี

^{๑๐} กรมวิชาการ. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมสถานศึกษา สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา และค่านิยม , (เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา สร้างเครื่องมือวิจัยเกี่ยวกับการศึกษา วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และค่านิยมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความดีและความสุขของผู้เรียน ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ณ โรงเรียนกรุงศรีริเวอร์ พระนครศรีอยุธยา), ๒๕๔๔, หน้า ๓-๖.

เรือนพยาบาลโดยเฉพาะต่างหากภายในห้องเรียนพยาบาลควรจัดให้มีเครื่องใช้ในการปฐมพยาบาล

๗. โรงอาหาร ทุกโรงเรียนควรจัดให้มีโรงอาหารหรือที่รับประทานอาหารไว้ เพื่อให้เด็กได้มีที่รับประทานอาหารเป็นระเบียบ

๘. โรงครัว เป็นแหล่งสำคัญที่จะประกอบอาหารให้สะอาดถูกหลัก กอนามัยปลอดภัยจากโรคติดต่อ ควรพิจารณาในเรื่อง สถานที่ตั้ง พื้นห้อง ประตูหน้าต่าง แสงสว่างการถ่ายเทอากาศ

๙. สนาม ควรอยู่ด้านหน้าของโรงเรียน เพื่อใช้เป็นที่สำหรับสอนวิชาพลศึกษาและการออกกำลังกาย ควรมีเนื้อที่ไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของบริเวณโรงเรียน ของเล่นสำหรับเด็กควรจัดให้มีเท่าที่สามารถจัดให้มี ต้องได้รับการตรวจตราและจัดการซ่อมแซมให้ปลอดภัย

๑๐. น้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับนักเรียน โรงเรียนควรจัดให้มีน้ำสะอาดไว้ให้เด็กใช้เพื่อดื่มให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ประมาณคนละ ๓-๔ ลิตร/คน/วัน

๑๑. ส้วมและที่ปัสสาวะ โรงเรียนทุกแห่งจำเป็นต้องจัดให้มีห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะ และเพียงพอกับจำนวนนักเรียน ต้องฝึกให้เด็กรู้จักใช้ให้ถูกต้องและสามารถนำไปปฏิบัติในบ้านได้ถูกต้อง

๑๒. การกำจัดขยะมูลฝอย ขยะที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมีอยู่ ๒ ชนิด คือ ขยะแห้ง และขยะสด หรือขยะเปียก จำเป็นต้องได้รับการรวบรวมและกำจัดให้หมดไปอย่างถูกต้อง มิฉะนั้นจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงและเชื้อโรค ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ขาดความสวยงามไม่น่าดูและจะเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่นักเรียน ประชาชนในชุมชน โรงเรียนต้องจัดถังขยะไว้ตามที่ต่างๆ ที่เหมาะสมและสะดวกต่อการทิ้งขยะของนักเรียนต้องจัดถังขยะให้มีขนาดเหมาะสมและจำนวนมากพอ ห้องเรียนแต่ละห้องต้องมีถังขยะสำหรับใส่เศษกระดาษหรือขยะแห้งต่างๆ

๑๓. การกำจัดน้ำโสโครก โรงเรียนต้องจัดทำรางระบายน้ำไว้เพื่อระบายน้ำฝน ออกนอกบริเวณโรงเรียน โดยอาจจะต่อรางระบายน้ำฝนจากบริเวณภายในโรงเรียนสู่ที่ลุ่มหรือแหล่งน้ำส่วนการกำจัดน้ำทิ้งหรือน้ำโสโครกที่มีสารละลายและความสกปรกต่างๆ ปะปนอยู่ต้องมีระบบรวบรวมน้ำทิ้ง โดยจัดทำเป็นท่อน้ำทิ้งหรือรางระบายน้ำโสโครกของโรงเรียน โดยเฉพาะเพื่อระบายน้ำทิ้งลงสู่ท่อรับน้ำโสโครกสาธารณะถ้าไม่มีท่อระบายน้ำโสโครกสาธารณะก็ต้องระบายน้ำทิ้งดังกล่าวไปยังแหล่งกำจัดน้ำโสโครกที่จัดขึ้นโดยเฉพาะ

๑๔. การรักษาความสะอาดและการดูแลรักษา สิ่งที่โรงเรียนต้องเอาใจใส่รักษาความสะอาดอยู่เสมอเป็นประจำคือบริเวณโรงเรียนและสนาม ห้องเรียนและอาคารเรียน อุปกรณ์และเครื่องใช้ในการเรียน เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ ตู้เย็น ตู้หนังสือ ฯลฯ เครื่องสุขภัณฑ์ต่างๆ เช่น ที่เก็บน้ำ ห้องน้ำห้องส้วม อ่างล้างหน้า ถังขยะ ฯลฯ โรงอาหารและโรงครัว เรือนนอน และหอพัก (ถ้ามี) ท่อน้ำโสโครกหรือรางระบายน้ำ และทางเดินเท้าภายในบริเวณโรงเรียน

สรุป การจัดการ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ และการเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องจัด ปรับปรุง พัฒนาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพดี ถูกสุขลักษณะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การสอน ตลอดจนส่งเสริมสุขภาพอนามัย และสุขนิสัยที่ดีให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ซึ่งถ้าหากสถานศึกษา มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีแล้ว ย่อมส่งผลให้นักเรียน นักศึกษาเกิดความพึงพอใจต่อการ จัดการสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษานั้นๆด้วย

ค. แนวทางการแก้ไขมลภาวะสภาพแวดล้อม

มนัส สุวรรณ กล่าวว่า จากภาวะวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบนพื้นโลกใน ปัจจุบันทำให้บุคลากรตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรประชาชน ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ จนถึงระดับนานาชาติเริ่มเห็นความสำคัญว่า หากไม่มีการจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น มิใช่เพียงมนุษย์ในช่วงอายุปัจจุบันเท่านั้นที่จะได้รับผลกระทบ แต่คนในช่วงชั้นอายุต่อไป จะยังได้รับผลกระทบจากวิกฤติการณ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นและ รุนแรงขึ้นอันสืบเนื่องมาจากธรรมชาติของระบบนิเวศต่างๆกำลังถูกทำลาย หลายกลุ่มหลาย ฝ่ายได้ร่วมประสานความร่วมมือกันในการจัดการสิ่งแวดล้อม แม้การจัดการดังกล่าวจะไม่ สามารถยังผลให้สภาพแวดล้อมดีขึ้นจนมีสภาพดั้งเดิมอย่างที่เคยเป็นก็ตาม แต่การชะลอไม่ให้ สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมเร็วเกินไปก็จัดว่าเป็นความสำเร็จระดับหนึ่งอันเป็นผลมาจากความ ร่วมมือดังกล่าว

สำหรับหลักการและแนวคิดในการจัดการปัญหาภาวะมลพิษสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง ปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่นๆ สามารถแสดงเป็นกรอบแนวคิดได้ ดังนี้^{๕๖}

การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมสามารถกระทำได้ใน ๒ ลักษณะคือ การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ หรือการป้องกัน(InputApproach)กับการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุหรือการรักษา(Output Approach) โดยนัยแห่งการปฏิบัติ การจะให้บังเกิดประสิทธิผลในการจัดการกล่าวคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้รับการดูแลรักษาให้มีสภาพเป็นธรรมชาติมากที่สุด วิธีการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุด้วยการป้องกัน ย่อมดีกว่าการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ด้วยวิธีการรักษาเปรียบได้กับสุขภาพอนามัยของคนเราฉันใดก็ฉันนั้น การป้องกันไม่ให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บย่อมดีกว่าการปล่อยให้เกิดแล้วค่อยทำการรักษา การที่เราป้องกันมิให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บย่อมไม่มีผลกระทบต่อสภาพร่างกาย อีกทั้งไม่ต้อง เสียเวลา และค่าใช้จ่ายในการรักษากรณีของการเจ็บไข้ได้ป่วยเมื่อเกิดหรือเป็นแล้ว ย่อมมีผลต่อ สภาพร่างกายแน่นอน อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่าย เสียเวลาในการรักษาพยาบาล ซึ่งจะมากหรือน้อย อาการไข้จะหายเร็วหรือช้ายังเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน

^{๕๖} มนัส สุวรรณ. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔).

จากหลักการที่กล่าวมา การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุเน้นการจัดการที่ตัวมนุษย์แนวคิดนี้ เชื่อและแน่ใจว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่มีมนุษย์เป็นผู้ก่อ ดังนั้นการขจัดปัญหาให้หมดสิ้นไปต้องจัดการที่ผู้ก่อ สำหรับการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเป็น สภาวะการณ์ที่ปัญหาได้เกิดขึ้นแล้วกับสิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ถูกทำลาย อากาศเสีย น้ำในแหล่ง น้ำเน่าเสีย และปัญหาขยะปฏิกูล เป็นต้น ดังนั้นการแก้ปัญหาคือหลังจึงเน้นที่การจัดการ สิ่งแวดล้อม

ข้อพิจารณาการแก้ปัญหาภาวะมลพิษและปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งไปที่ปลายเหตุเป็น ลำดับแรก การแก้ปัญหาลักษณะนี้เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเพราะวิกฤตการณ์ได้เกิดขึ้นแล้ว เหมือนคนที่เกิดอาการเจ็บไข้แล้วจำเป็นต้องรักษา หากไม่ดำเนินการหรือไม่จัดการนอกจากจะ ทำให้เกิดผลกระทบมีความรุนแรงมากขึ้นแล้ว อาจทำให้การจัดการรักษายากลำบากมากขึ้น ถ้า ปลดปล่อยให้เวลาเนิ่นนานออกไป การแก้ปัญหาที่ปลายเหตุสามารถกระทำได้ในหลายลักษณะ ด้วยกัน ที่นิยมนำมาใช้กันมากที่สุดคือ

๑.มาตรการหรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์

๒.มาตรการอนุรักษ์

๓.มาตรการทางสังคม

๔.มาตรการทางเศรษฐกิจ

๕.มาตรการทางศาสนาและเทวนิยม

การแก้ปัญหาด้วยมาตรการทางวิทยาศาสตร์คือ การอาศัยความรู้ ตลอดจน ถึง อุปกรณ์เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ในการบำบัดรักษาปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น มาตรการทาง วิทยาศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้ได้มีทั้งวิธีการทางกายภาพ (Physical approach) วิธีการทาง เคมี (Chemical approach) และวิธีการทางชีววิทยา (Biological approach) ที่สามารถยกเป็น ตัวอย่างให้เห็นเป็นสังเขป คือการใช้กังหันน้ำ และการเปิดน้ำพุเพื่อเพิ่มปริมาณออกซิเจนในน้ำ เพื่อให้ น้ำมีความสะอาดและบริสุทธิ์มากขึ้น จัดว่าเป็นการแก้ปัญหามลภาวะทางน้ำด้วยวิธีการ ทางกายภาพ ความจริงแล้วการแก้ปัญหามลภาวะทางน้ำยังสามารถใช้วิธีการทางเคมีได้ด้วย เช่นกัน เช่น วิธีการออกซิเดชัน (Oxidation) เป็นการเพิ่มปริมาณออกซิเจนในน้ำ วิธีการทำให้น้ำเป็นกลาง (Nuetralization) กรณีที่แหล่งน้ำมีมลสารที่ก่อให้เกิดความเป็นกรดหรือเป็นด่าง มากเกินไป และวิธีการคลอรีเนชัน (Chlorination) เป็นการเพิ่มสารคลอรีนเพื่อฆ่าเชื้อโรคใน แหล่งน้ำ เป็นต้น

สำหรับวิธีการทางวิทยาศาสตร์อีกวิธีหนึ่งคือวิธีการทางชีววิทยา วิธีการนี้โดย หลักการแล้วควรได้รับการพิจารณาและให้ความสำคัญมากที่สุดเมื่อเทียบกับวิธีการทาง วิทยาศาสตร์ทั้งหมดด้วยตนเอง วิธีการทางชีววิทยาคือ การใช้สิ่งมีชีวิตในการจัดการ สิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดด้วยเหตุผลอย่างน้อย ๒ ประการ คือ (๑) เพิ่มความสมดุล

ให้กับธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นการใช้พืชหรือสัตว์ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ตาม เท่ากับเป็นการให้อภัยประกอบได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์มากขึ้น และ (๒) ไม่เกิดผลกระทบข้างเคียงตามมาในทางตรงกันข้ามกลับได้ประโยชน์เพิ่มเติม การใช้วิธีการทางกายภาพบำบัดอาจต้องมีการใช้พลังงานอย่างอื่น และสร้างมลสารเพิ่มขึ้นกับสิ่งแวดล้อม เช่นเขม่าควัน และน้ำมันเครื่องการใช้วิธีการทางเคมีอาจก่อให้เกิดสารตกค้างหรือการทำลายสิ่งมีชีวิตที่มีประโยชน์ต่อระบบนิเวศได้มีการนำเอาวิธีการทางชีววิทยาไปใช้ในทางปฏิบัติ และเกิดประสิทธิผลอย่างมากในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้วหลายกรณี ที่สามารถยกเป็นตัวอย่างได้ชัดเจนคือการแก้ปัญหาหมอกควันทางอากาศในเขตเมือง หรือเขตอุตสาหกรรมด้วยการปลูกต้นไม้เพิ่มมากขึ้น และการแก้ปัญหาน้ำเน่าเสียในเขตกรุงเทพมหานครด้วยการปลูกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้งและผักตบชวา เพื่อดูดซับเอามลสารในน้ำไปใช้ในกระบวนการสังเคราะห์แสงเป็นต้น

อีกมาตรการหนึ่งในการจัดการสิ่งแวดล้อม คือ การใช้หลักการอนุรักษ์ วิธีการนี้ยอมรับร่วมกันโดยการรณรงค์ให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม แม้ไม่สามารถกระทำได้โดยตรง แต่ปลูกฝังให้เกิดเป็นกิจนิสัยในชีวิตประจำวัน โดยอาศัย หลัก ๕Rs ดังนี้

๑. รู้จักนำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse)
๒. รู้จักการหมุนเวียนนำกลับมาใช้อีก (Recycle)
๓. รู้จักซ่อมแซมบำรุง (Repair)
๔. รู้จักลดการใช้ เมื่อรู้ว่าไม่จำเป็น (Reduce)
๕. รู้จักปฏิเสธเมื่อรู้ว่าไม่เป็นประโยชน์ (Reject)

สำหรับมาตรการทางสังคมถือว่าเป็นมาตรการสากลที่ทุกประเทศนำมาใช้ในการปัญหาสิ่งแวดล้อม มาตรการนี้อาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญที่มีให้กับองค์กรหรือหน่วยงานในการออกกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด กฎกระทรวง หรือระเบียบข้อบังคับอื่นๆ เพื่อดำเนินการรักษาคูณภาพสิ่งแวดล้อม กรณีของประเทศไทยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรณีของประเทศไทยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นแม่บท เป็นต้น กระทรวง ทบวง และกรมที่เกี่ยวข้องมีอำนาจในการตรากฎหมายได้ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

การจัดการปัญหาภาวะมลพิษและปัญหาสิ่งแวดล้อมอีกมาตรการหนึ่ง ซึ่งอาจไม่พบเห็นในต่างประเทศ แต่เป็นมาตรการที่ประสิทธิภาพมากสำหรับประเทศไทย คือการใช้หลักความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งคนยึดเหนี่ยวเป็นหัวใจสำคัญ ในหลายกรณีการจัดการด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทางสังคม รวมตลอดจนมาตรการทางเศรษฐกิจไม่สามารถนำมาใช้ให้บังเกิดผลอาจเป็นด้วยเหตุผลที่ว่า มีความเป็นวิชาการมากเกินไป หรือเป็นเรื่องที่ไกลตัวมาก

เกินไป การใช้หลักทางศาสนาและวัฒนธรรมกลับมาปฏิบัติให้บังเกิดผลได้เป็นอย่างดี กรณีที่สามารถยกมาเป็นตัวอย่างได้ดีคือ การบวชต้นไม้ และการสร้างศาลเพียงตามเพื่อเป็นการบูชาผีป่า หรือผีไร่ ผีนา เหล่านี้เป็นต้นการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอีกวิธีการหนึ่ง คือการจัดการมนุษย์ซึ่งเป็นการจัดการที่ต้นเหตุ การจัดการที่มนุษย์สามารถทำได้ในหลายลักษณะที่จะทำให้สภาวะแวดล้อมที่ดีขึ้นดังนี้

โดยหลักการและแนวคิด การจัดการที่มนุษย์คือ การพิจารณาในคุณลักษณะทางประชากร ๓ ส่วน คือ จำนวนและคุณภาพของประชากร จำนวนหรือปริมาณประชากรที่มากเกินไปหรือน้อยเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่างกัน และการมีประชากรมากย่อมทำให้เกิดความต้องการในสาธารณูปโภคและสาธารณูปการมาก การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมย่อมมากตามไปด้วย แนนอนที่สิ่งแวดล้อมจะได้รับผลกระทบมากด้วยเช่นกัน ตรงกันข้ามถ้ามีประชากรน้อยผลกระทบที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแง่ของการใช้ประโยชน์น้อยตามไปด้วย อย่างไรก็ตามการมีประชากรมากอาจไม่ส่งผลกระทบมากอย่างที่คิดหรือที่ควรจะเป็นก็ได้หากประชากรมีคุณภาพ กรณีของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประชากรคือความตระหนักและจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ดังนี้

๑. การสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม

ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมเป็นดัชนีอย่างหนึ่งที่บ่งบอกคุณภาพของประชากรด้านสิ่งแวดล้อม ความตระหนัก หมายถึง ความรู้ความเข้าใจอย่างซาบซึ้งในเรื่องสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติของการเรียนรู้ และจิตวิทยาของมนุษย์คือ การจะกระทำกิจกรรมใดๆให้ประสบความสำเร็จได้ดีผู้จะกระทำต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องจะกระทำอย่างถ่องแท้ก่อน ทำนองเดียวกันการที่จะจัดการที่มนุษย์เพื่อให้มนุษย์จัดการกับสิ่งแวดล้อม มนุษย์เองจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมในเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐาน การสร้างความตระหนักให้กับมนุษย์เปรียบเสมือนการสร้างให้คนมีปัญญา

๒. การสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

ความตระหนักและจิตสำนึกเป็นสิ่งที่คู่กัน แยกกันไม่ออก หากต้องการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้ประสบผลสำเร็จ การจัดการมนุษย์เพื่อให้ไปจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมอีกต่อหนึ่งไม่อาจทำให้สำเร็จได้ด้วยการสร้างปัญญาให้กับคนเพียงอย่างเดียวจิตสำนึกซึ่งหมายถึงความรับผิดชอบ หรือความมีสติ เป็นสิ่งที่ต้องมีประกอบควบคู่ไปด้วยในตัวมนุษย์ มีปรากฏให้เห็นอยู่เสมอๆ ว่าคนที่มีความรู้ท่วมหัวแต่เอาตัวไม่รอดกล่าวคือ มีปัญญาแต่ขาดสติ พยายามใช้ความรู้ความเข้าใจของตัวเองที่มีในการเสาะแสวงหาผลประโยชน์ โดยไม่คำนึงว่าผลกระทบต่อ

ส่วนรวมและต่อสิ่งแวดล้อมจะเป็นเช่นไรด้วยเหตุนี้ การจัดการมนุษย์ให้มีคุณภาพต้องสร้างทั้ง ปัญญาและสติ

สรุปได้ว่ามลภาวะสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนการสอน ไม่ต่างจากการจัดการภูมิทัศน์เนื่องจากว่าการจัดการดูแลมลภาวะสภาพแวดล้อมนั้นไม่ใช่เฉพาะผู้บริหารโรงเรียนเท่านั้นแต่เป็นหน้าที่ของทุกๆ คนที่จะร่วมมือกันร่วมใจกันจัดการกับมลภาวะ สภาพแวดล้อมเพื่อให้สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ โรงเรียนให้น่ารื่นรมย์ เพื่อผลทางการศึกษา ของเยาวชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้นทุกฝ่ายจึงต้องมีความร่วมมือกันช่วยกันรณรงค์ให้ทั้ง ชะยะให้ถูกที่ มีการคัดแยกขยะ ไม่ทิ้งของเสียน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ และไม่ทำให้เกิดเสียงดังใน โรงเรียนควรให้เสียงภายในและภายนอกของโรงเรียนอยู่ในระดับที่พอดีไม่เสียงดังจนเกินไป สร้างความรำคาญให้เกิดขึ้นต่อการเรียนการสอนซึ่งหากมีการรณรงค์ให้ทุกส่วนมีความเข้าใจ ร่วมกันแล้วการจัดการมลภาวะสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนก็จะไม่เกิดปัญหาตามมา อันจะเป็นผลดี ต่อโรงเรียน ชุมชน และประเทศชาติต่อไป นอกจากนั้นแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กนักเรียน มีจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อม และเมื่อนักเรียนจบออกไปแล้วก็จะเข้าสู่สังคมอย่างมี คุณภาพ ช่วยพัฒนาตนเอง ชุมชน ให้มีความรักในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้มีบรรยากาศ ที่น่ารื่นรมย์อยู่เสมอ มองแล้วมีความสุข และเป็นการดูแลสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิด ประโยชน์สูงสุดอีกด้วย

๒.๔ มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๕ เป็นกฎหมายแม่บทใน การบริหารและการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่ง ได้กำหนด ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและการประสานสัมพันธ์กับชุมชนในการ บริหารจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดังนี้^{๕๐}

มาตรฐานที่ ๑ คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และ มีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคนตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพ ตรงตามความต้องการทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย และจิตใจ สติปัญญา ความรู้และ ทักษะคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

ตัวบ่งชี้ที่ ๑.๔ ทักษะทางสังคม

^{๕๐} สำนักงานเลขาธิการการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหภาพบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑-๑๓.

ข้อที่ ๑.๔.๑ คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

ตัวบ่งชี้ที่ ๑.๔.๑.๑ จิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

ข้อที่ ๑.๔.๒ คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

มาตรฐานที่ ๒ แนวการจัดการศึกษา

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครู ศึกษานิเทศก์และผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อที่ผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ ๑) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชน และ ๒) ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักธรรมาภิบาล

ตัวบ่งชี้ที่ ๒.๑ การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

ข้อที่ ๒.๑.๑ องค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๒.๑.๒ มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

ข้อที่ ๒.๑.๑ องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามสภาพท้องถิ่น สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

ข้อที่ ๒.๑.๒ ผู้รับบริการ/ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา

มาตรฐานที่ ๓ แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพ และ

ขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศรวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

ตัวบ่งชี้ ๓.๑ การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

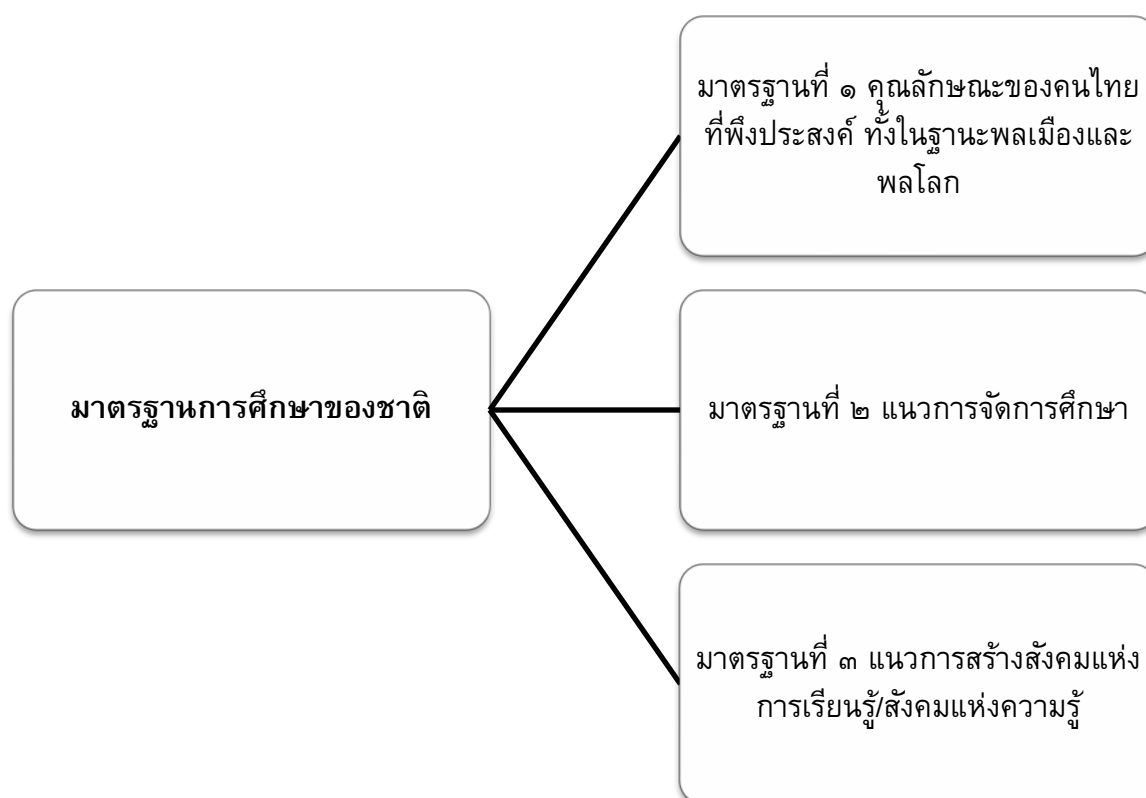
ข้อที่ ๓.๑.๑ สถานศึกษาร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ ร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และให้บริการทางวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และคนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อที่ ๓.๑.๒ ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสถานภาพเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัย ลดความขัดแย้ง มีสันติสุข และมีการพัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ที่ ๓.๓ การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

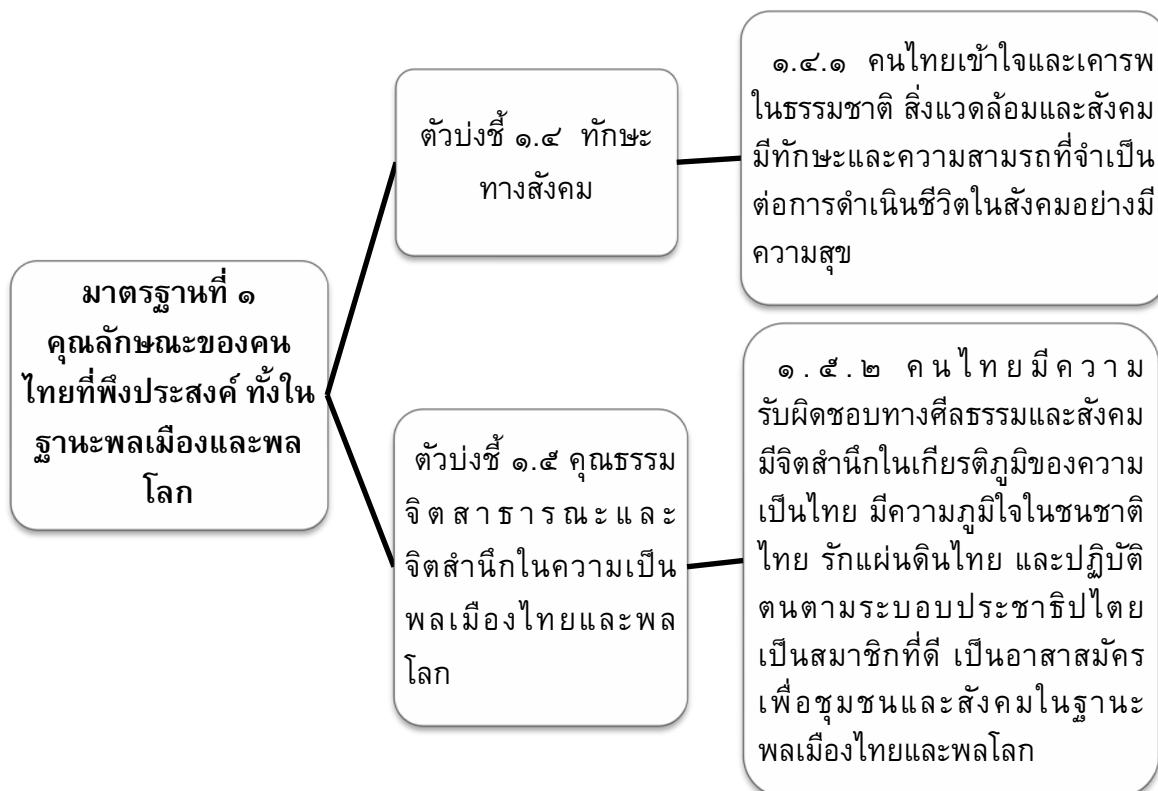
ข้อที่ ๓.๓.๑ ครอบครัว ชุมชน องค์กรทุกระดับ และองค์กรที่จัดการศึกษามีการสร้างและใช้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

ทั้งนี้ได้สรุปมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและการประสานสัมพันธ์กับชุมชนตามแผนภูมิดังนี้

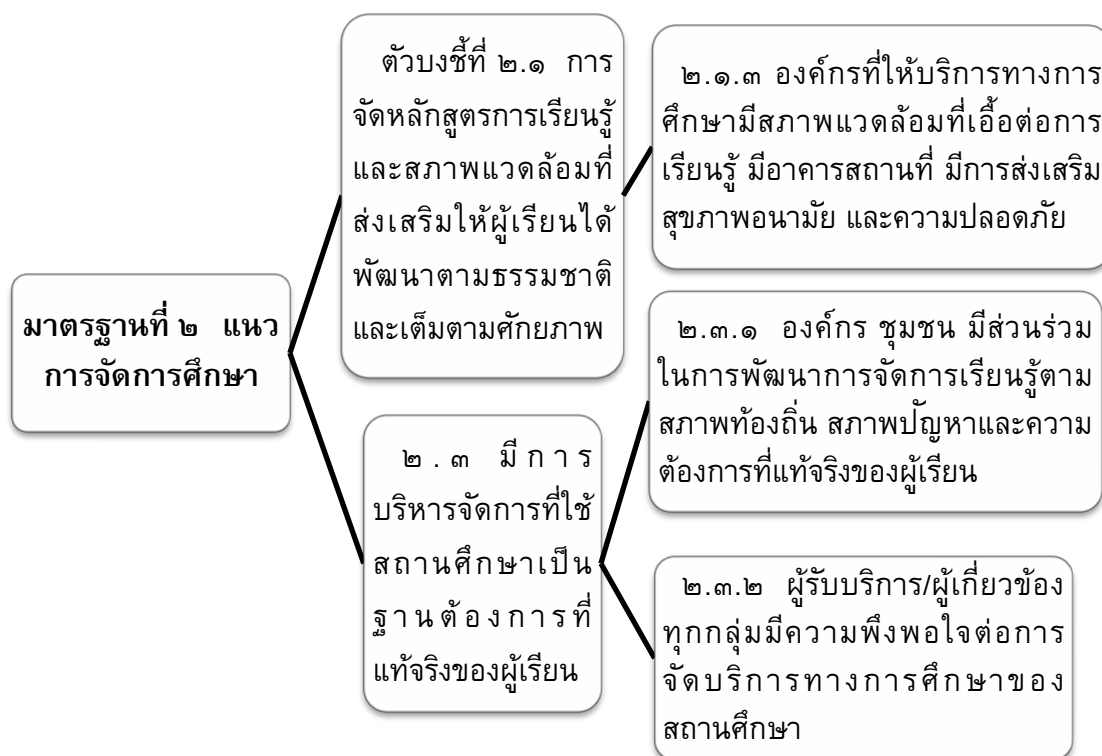

แผนภูมิที่ ๒.๑ มาตรฐานการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

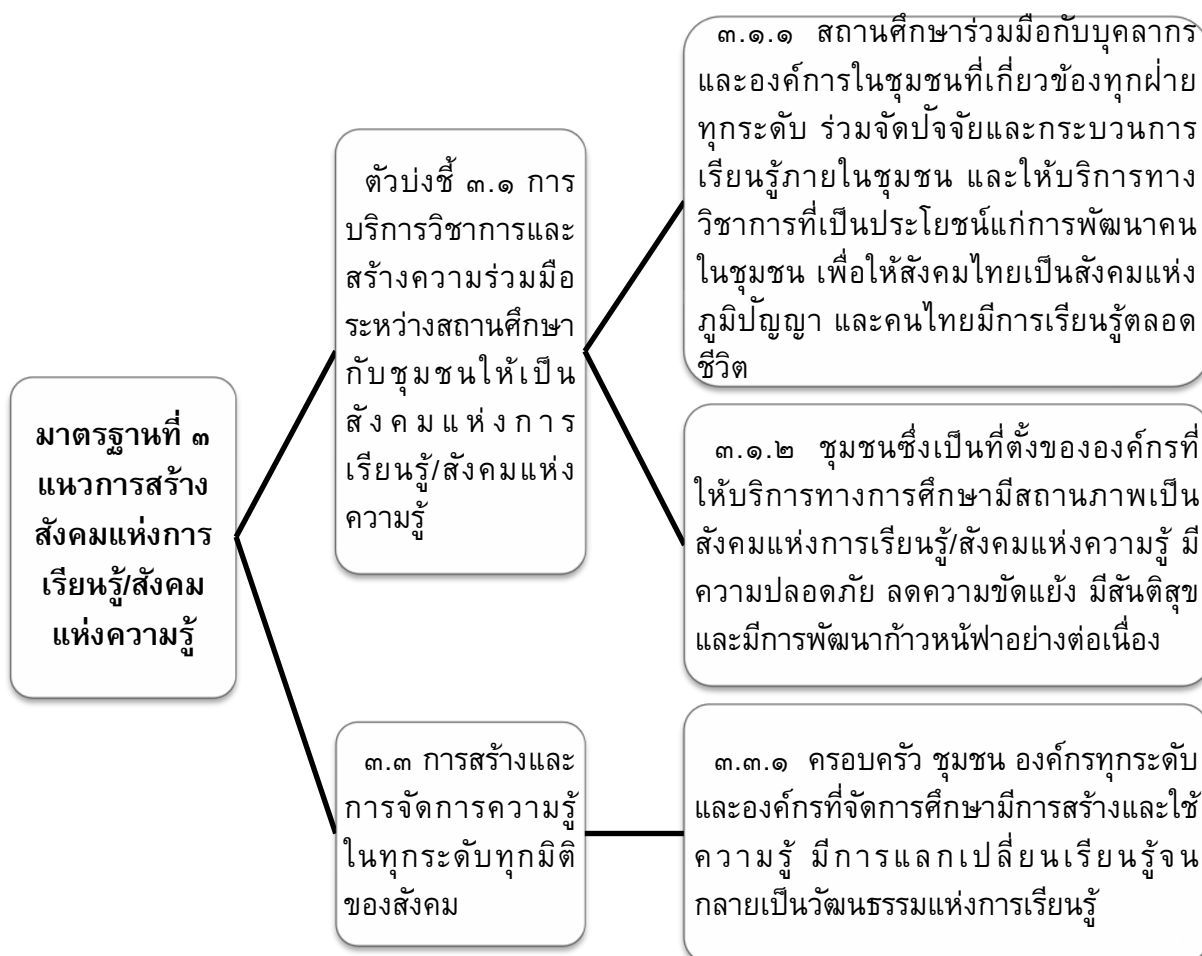
ที่มา : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, **มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหภาพบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐-๑๓.

แผนภูมิที่ ๒.๒ มาตรฐานที่ ๑ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

แผนภูมิที่ ๒.๓ มาตรฐานที่ ๒ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

แผนภูมิที่ ๒.๔ มาตรฐานที่ ๓ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

จากแผนภูมิ จะเห็นได้ว่ามาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและการประสานสัมพันธ์กับชุมชนในการบริหารที่ต่อเนื่องเป็นอันเดียวกันในอันที่จะพัฒนาการศึกษาของชาติให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางเอาไว้

๒.๕ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้าน
สิ่งแวดล้อมและการประสานสัมพันธ์กับชุมชนในการบริหารจัดการเรียนการสอนให้มี
ประสิทธิภาพดังนี้^{๑๖}

มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

มาตรฐานที่ ๒ ผู้เรียนมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
ตัวบ่งชี้

๒.๑ รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง
สิ่งแวดล้อม

๒.๒ เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม/โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานด้านการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ ๙ ครูมีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบหมั่นพัฒนา
ตนเองเข้ากับชุมชนได้ดีและมีครูพอเพียง
ตัวบ่งชี้

๙.๒ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ ๑๖ สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและบริการที่ส่งเสริมให้
ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ
ตัวบ่งชี้

๑๖.๑ มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่เหมาะสม

๑๖.๒ มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน

๑๖.๓ มีการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง
และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

๑๖.๔ มีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด พื้นที่สีเขียว และสิ่งอำนวยความสะดวก
เพียงพอและอยู่ในสภาพใช้งานได้ดี

๑๖.๕ มีการจัดและใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

มาตรฐานที่ ๑๗ สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาใน
ท้องถิ่น

^{๑๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, มาตรฐานการศึกษาขั้น
พื้นฐาน, (โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐), หน้า ๑-๑๑.

ตัวบ่งชี้

๑๗.๑ มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น

๑๗.๒ สนับสนุนให้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรระดับสถานศึกษา

มาตรฐานที่ ๑๘ สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการและองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ในชุมชน

ตัวบ่งชี้

๑๘.๑ เป็นแหล่งวิทยาการในการแสวงหาความรู้และบริการชุมชน

๑๘.๒ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

สรุปได้ว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากเนื่องจากเห็นว่าสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การศึกษาประสบผลสำเร็จของชาติจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีหากบริหารจัดการไม่ดีแล้วการเรียนการสอนอาจจะไปไม่ถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งเอาไว้ได้อีกทั้งสภาพแวดล้อมที่อยู่ในบริเวณสถานศึกษานั้นสามารถที่จะทำให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้อีกด้วย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศุภาพร ผิวงาม ศึกษาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

๑. การจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอด่านช้าง จังหวัด

สุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน ได้แก่การกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม การวางแผนดำเนินสิ่งแวดล้อมและการดำเนินการ และการปฏิบัติการ และอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน ได้แก่ การตรวจสอบและการปฏิบัติการแก้ไข และการทบทวนการจัดการ

๒. แนวทางการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอด่าน

ช้าง จังหวัดสุพรรณบุรีในด้านการกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อม ควรมีการจัดทำแผนนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดตัวผู้รับผิดชอบให้ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สำหรับการวางแผนดำเนินงานสิ่งแวดล้อมควรมีการกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน ควรมีการจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน และควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และกำหนดเป้าหมายของแผนให้ชัดเจน ด้านดำเนินการและการปฏิบัติการ ควรมีการให้ความรู้กับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์มาตรฐาน และตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของ ISO 14001 ควรมีการกำหนดกิจกรรมที่ยึดหยุ่นได้ตามสภาพปัจจุบัน ปัญหา และควรมีการกำหนดผู้รับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน ด้านการตรวจสอบและการปฏิบัติการแก้ไข ควรมีการกำหนดดัชนี/ตัวชี้วัดความสำเร็จของกระบวนการและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ควรมี

การกำหนดวางแผนในการตรวจสอบอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และควรมีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจแก้ไขอย่างชัดเจน และด้านการทบทวนการจัดการ ควรมีการจัดบันทึกการเปลี่ยนแปลงในการทบทวนการจัดการ ควรมีการรวบรวมข้อมูลที่เป็นปัญหาและนำมาทบทวนการจัดการอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ โดยจัดทำเป็นปฏิทินการปฏิบัติงาน^{๑๐}

พระครูสมุห์ไกรสิทธิ์ ฐานโกสโล (ทิพม่อน) ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารและครูอาจารย์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน สังกัดงานเขตพื้นที่การศึกษามุทสาคร พบว่า บทบาทของผู้บริหารและครูอาจารย์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนทั้ง ๕ ด้าน มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคลากรของโรงเรียนด้านการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสีเขียวของโรงเรียน ด้านการบริหารสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอาจารย์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้ง ๕ ด้านพบว่า มีความแตกต่างกันทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน^{๑๑}

อัญชญา ถิ่นมาบแค ศึกษาเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยพบว่า ๑) ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยอยู่ในระดับมาก ๒) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยอยู่ในระดับปานกลาง ๓) ปัจจัยที่การบริหารส่งผลต่อการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย^{๑๒}

พันธุ์ตรา คงคาน้อย ศึกษาเรื่องการจัดการเกี่ยวกับการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและสุขลักษณะในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมของนักเรียน

^{๑๐}ศุภาพร ผิวงาม, “การจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอตาบะ จังหวัดสุพรรณบุรี”, สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙), หน้า ๕๕-๕๖.

^{๑๑}พระครูสมุห์ไกรสิทธิ์ ฐานโกสโล (ทิพม่อน), “บทบาทของผู้บริหารและครูอาจารย์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน สังกัดงานเขตพื้นที่การศึกษามุทสาคร”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โครงการบัณฑิตวิทยาลัย (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐๕-๑๐๖.

^{๑๒}อัญชญา ถิ่นมาบแค, “ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕), หน้า ๕๖-๕๗.

ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่า ๑) ระดับการจัดการเกี่ยวกับการสุขภาพสิ่งแวดล้อมและสุขลักษณะในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อยู่ในระดับมาก ๒) พฤติกรรมของนักเรียนด้านการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ๓) ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการจัดการเกี่ยวกับการสุขภาพสิ่งแวดล้อมและสุขลักษณะในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา กับพฤติกรรมของนักเรียนด้านการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๐}

สุจินตรา ผริตะโกมล ศึกษาเรื่องการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี พบว่า ๑) ความพอใจต่อการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิชาการและด้านบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านกายภาพอยู่ในระดับปานกลาง ๒) ความคาดหวังต่อการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าดังนี้ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารจัดการและกายภาพ ตามลำดับ ๓) ความพอใจและความคาดหวังต่อการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี ไม่มีความแตกต่างกันทั้งในภาพรวมและรายด้าน^{๑๑}

พระครูอาทรประสิทธิโสภณ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมพรหมวชิรญาณเขตสาทร กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า

๑) กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม (สำหรับผู้บริหาร) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมพรหมวชิรญาณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม (สำหรับนักเรียน) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมพรหมวชิรญาณ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

๒) ผลการทดสอบสมมติฐาน ลักษณะทางประชากรศาสตร์ (สำหรับผู้บริหาร) ซึ่งได้แก่ สถานภาพ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและ ประสบการณ์ในการบริหาร/การสอนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน พบว่า

^{๑๐} พันธิตรา คงคาน้อย, “การจัดการเกี่ยวกับการสุขภาพสิ่งแวดล้อมและสุขลักษณะในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมของนักเรียนด้านการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗), หน้า ๕๒-๕๕.

^{๑๑} สุจินตรา ผริตะโกมล, “การจัดการของสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี”, สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘), หน้า ๖๐-๖๔.

การเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรมพรหมวชิรญาณ จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่มีความ
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง ๔ ด้าน

ผลการทดสอบสมมติฐาน ลักษณะทางประชากรศาสตร์ (สำหรับนักเรียน) ซึ่งได้แก่
อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และระยะเวลาที่เข้ามาศึกษา ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการ
บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมต่างกันพบว่า

การเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรมพรหมวชิรญาณ จำแนกตามอายุ พบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวมมีความแตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) แนวทางแก้ไขของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมพรหมวชิรญาณ (สำหรับ
ผู้บริหาร) พบว่า ๑) ด้านบุคคล ผู้บริหารควรส่งบุคลากรในโรงเรียนเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงาน
ในสถานที่ต่างๆ เพื่อพัฒนาประสบการณ์ในการทำงาน ๒) ด้านวิชาการ ควรมีการส่งบุคลากร
ฝ่ายวิชาการไปอบรมงานทางด้านวิชาการ แล้วนำมาถ่ายทอดให้กับผู้บริหาร คณาจารย์
เจ้าหน้าที่ได้รับทราบทุกคน ๓) ด้านงบประมาณ ผู้บริหารควรจัดทำการบริหารงานด้าน
งบประมาณให้โปร่งใส และการวางแผนในการดำเนินงานให้เป็นระเบียบ ๔) ด้านสิ่งแวดล้อม
ผู้บริหารควรจัดสร้างโรงเรียน หรือห้องเรียนใหม่เพิ่ม เพื่อรองรับต่อการเรียนการสอนในอนาคต
ต่อไป

แนวทางแก้ไขของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมพรหมวชิรญาณ (สำหรับ
นักเรียน) พบว่า ๑) ด้านการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารควรจัดสรรหาห้องเรียนให้เหมาะสมกับ
รายวิชานั้น ๆ เพิ่มเติม ๒) ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารควรจัดสรรหาครูที่จบสาย
ตรงมาสอนในรายวิชาที่ตรงกับสายนั้น ๆ ๓) ด้านกิจกรรมการเรียน นผู้บริหารควรจัดหาอาคาร
สถานที่ไว้รองรับในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน ๔) การสอนและด้านการวัดผล
ประเมินผล ผู้บริหารควรมีแนวทางในการให้มีการวัดผลประเมินผลครูสอนเป็นรายวิชา^{๐*}

ถาวร ชูปวา ได้ทำการศึกษาการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพที่มีผลต่อการ
จัดการเรียนการสอนในวิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์ พบว่านักเรียนนักศึกษาให้ความสนใจในผล
การพัฒนาเนื่องจากการพัฒนาในเรื่องต่างๆ ล้วนเป็นเรื่องที่ส่งเสริมให้ความสะดวกแก่นักเรียน
นักศึกษา ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการศึกษานักเรียนนักศึกษา เช่น ข้อ
ประเมินในเรื่องวิทยาลัยจัดให้มีห้องสมุดที่มีความสะดวกเหมาะสมสำหรับการศึกษาค้นคว้า

^{๐*} พระครูอาทรประสิทธิ์โสภณ, “ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมพรหมวชิร
ญาณ วัดยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔),
หน้า ๑๒๒-๑๒๘.

พบว่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นหลังการพัฒนาสูงกว่ารายการประเมินเรื่องอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าห้องสมุดเป็นแหล่งที่นักเรียนนักศึกษาต้องใช้ศึกษาค้นคว้าในการเรียน^{๘๐}

สมชาย เจนพานิช ได้ทำการศึกษาเรื่องความคิดเห็นของนักเรียนนักศึกษาต่อการจัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยเทคนิคพะเยาพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยเทคนิคพะเยาด้านอาคารสถานที่ และบริเวณทั่วไป สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในการจัดพบว่าสภาพแวดล้อมที่ดำเนินการจัดการได้เหมาะสมมาก คือรั้วรอบวิทยาลัยมั่นคงเหมาะสมในระดับน้อย คือสถานที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ ความสะอาดของอาคารสำนักงาน อาคารเรียน และบริเวณทั่วไป ส่วนสภาพแวดล้อมด้านอื่นๆ จัดได้เหมาะสมระดับปานกลาง^{๘๑}

ทิวา สุริยะ ได้ศึกษาการบริหารงานอาคารสถานที่ของโรงเรียนดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย พบว่า มีการดูแลรักษาและการกำกับดูแลอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนให้สะอาดปลอดภัย ร่มรื่นสวยงามเป็นระเบียบ มีการกำกับดูแลและควบคุมให้มีการอยู่เวรยามรักษาอาคารสถานที่และแต่งตั้งกรรมการควบคุมการก่อสร้างตามระเบียบราชการ นอกจากนั้นยังให้บุคลากรทุกฝ่ายและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบงานอาคารสถานที่ ตลอดจนการบำรุงรักษาอาคารสถานที่โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน รวมถึงมีการใช้อาคารสถานที่ให้คุ้มค่ากับการลงทุนสำหรับแนวทางในการปรับปรุงงานอาคารสถานที่ควรมีการจัดสร้างอาคารสถานที่ให้เพียงพอกับชั้นเรียนความใช้อาคารสถานที่ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน และให้ครู นักเรียน ชุมชน มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา ควบคุมดูแล ตลอดจนจนถึงความมีการประเมินการใช้อาคารสถานที่และนำผลการประเมินการดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไข เป็นต้น^{๘๒}

ไคลด์ (Clyde) ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบโรงเรียนระดับกลางที่เป็นอุปสรรคหรือสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านที่สำเร็จของนักเรียนที่ผิดปกติทางอารมณ์และพฤติกรรมไปสู่สภาพแวดล้อมทางการศึกษาปกติ ผลของการศึกษาแสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเกี่ยวกับการศึกษามีความสามารถที่จะสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านที่สำเร็จของนักเรียนที่ผิดปกติ

^{๘๐}ถาวร ชูปวอ้างใน, สมพงษ์ บริพัตร, “ความพึงพอใจและความคาดหวังของนักศึกษาต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, หน้า ๒๙.

^{๘๑}สมชาย เจนพานิชอ้างใน, สมพงษ์ บริพัตร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

^{๘๒}ทิวา สุริยะ, “การบริหารงานอาคารสถานที่ของโรงเรียนดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย”, ค้นคว้าแบบอิสระ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ศึกษาศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๖๕.

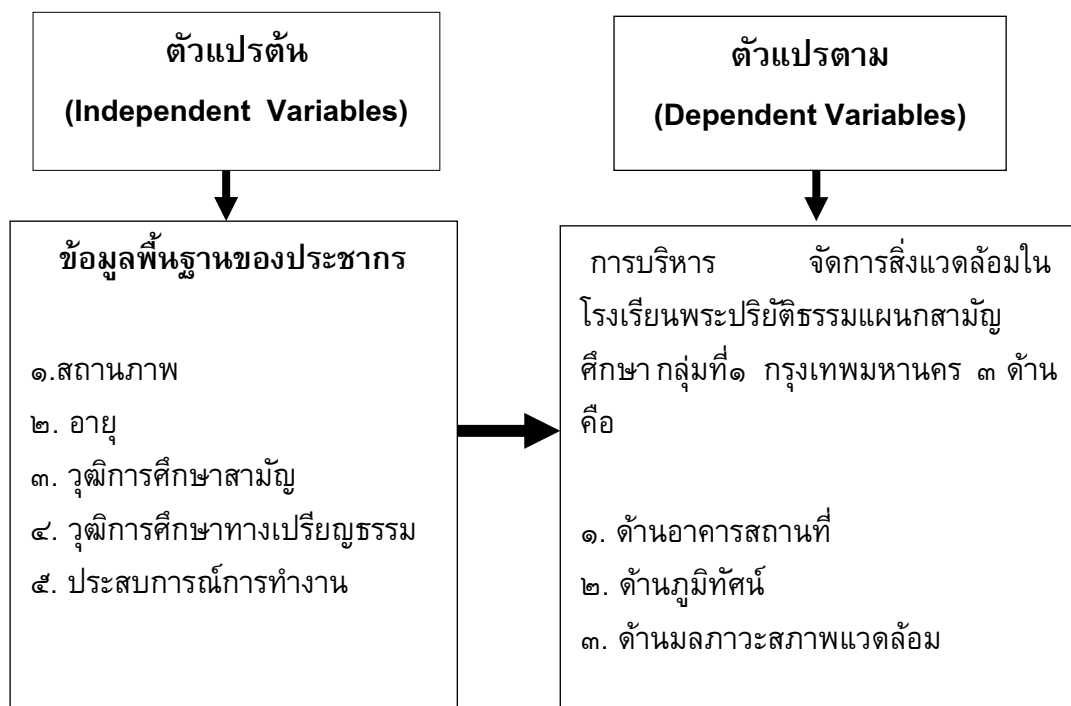
ทางอารมณ์และพฤติกรรมดังนี้ ๑) แนวคิดทางการพัฒนานวินัย ๒) การสนับสนุนการพัฒนาปัญญา ๓) ผลผลิตที่เสมอภาค ๔) บรรยากาศและองค์การ ๕) ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้กับสภาพแวดล้อมระหว่างบุคคล และ ๖) การจัดกลุ่มตามระดับผลการเรียน ข้อค้นพบเบื้องต้นสนับสนุนโรงเรียนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนระดับกลางที่ตอบสนองการพัฒนาความสามารถที่จะสนับสนุนการบูรณาการการเปลี่ยนแปลงผ่านที่สำเร็จของนักเรียนที่ผิดปกติทางอารมณ์และพฤติกรรมไปสู่สภาพแวดล้อมทางการศึกษาปกติ จากการวิจัยครั้งนี้ควรสืบค้นเพื่อประเมินผลกระทบของตัวแปรเช่นคุณภาพของการส่งเสริมโรงเรียน บทบาทของชั้นเรียนที่สนับสนุนทางอารมณ์ และแผนงานแนะแนวในโรงเรียนระดับกลางที่สามารถแสดงในกระบวนการเปลี่ยนผ่าน^๖

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งและจำเป็นต่อการพัฒนาโรงเรียน เพราะจะทำให้นักเรียนได้รับสภาพแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการสอนของครูและนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าหากผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนมีจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมจะส่งผลให้การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประสบผลสำเร็จมีประสิทธิภาพตามนโยบายที่กำหนด อย่างแน่นอน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำพาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนให้มีส่วนร่วมในการสำรวจ ตรวจสอบสภาพปัญหาเพื่อจะได้กำหนดนโยบาย วางแผน การดูแลรักษา ให้ทุกฝ่ายมีส่วนในการจัดการ รณรงค์ให้มีจิตสำนึกต่อการดูแลสิ่งแวดล้อมที่อยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเพราะว่าสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ นั้นเป็นสิ่งที่สร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นกับมนุษย์หากสิ่งแวดล้อมไม่ดีสภาพจิตใจก็ไม่ดีไปด้วยจึงมีการปลูกจิตสำนึกและส่งเสริมให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอันจะเป็นผลดีต่อการเรียนการสอนและเป็นการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติให้มีความสวยงาม น่ายอยู่ และนักเรียนจะได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างมีความสุขตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นเก่ง เป็นคนดี และมีความสุขต่อการเรียนการสอนอันจะเป็นผลดีต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

^๖Linda H. Clyde, **A Description of Components of the Middle School Model that Hinder or Facilitate the Successful Transition of Emotional and Behavior Disordered Student into a Regular Education Environment : A Sing Case Study** [Online]. Accessed 1 May 2012 Available from <http://www.lib.umic.com/dissertations/fullcit/3127520>.

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังแผนภูมิที่ ๒.๕

แผนภูมิที่ ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย